

SKYFALLET • SID 3

Trasiga vägar
stor utmaning

REPORTAGE • SID 6

Beredskap på
skolschemat

TJUGOFYRA7

En tidning utgiven av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

#67 | September 2025

Från drönarattacker vid fronten till lugnet i Skåne

■ 27-årige Andrii Larionov lämnade blåbärsfarmen i norra Ukraina för att bli strids-sjukvårdare nära ett av de värsta avsnitten på fronten.

Kirurgen Polina Rahulina jobbar på ett ci-vilt sjukhus till vardags och vid fronten i Do-netsk och Cherson på sin lediga tid.

De är två av hundra ukrainska läkare och sjukvårdare som tillbringar tio dagar på psy-kologisk återhämtningsvistelse i Ystad.

Resan anordnas av den ukrainsk-svenska organisationen Repower.

– Dag ett är det ingen som skrattar eller pratar med varandra. Deltagarna är klistra-

de vid sina telefoner och följer vad som hän-der på fronten, säger Repowers medgrundare Sebastian Lindström.

Allt eftersom dagarna går kommer deras livsglädje, psykiska styrka och motivation tillbaka.

Sidan 8

TOTALFÖRSVAR

Ökat fokus
på rymden

Det förändrade säkerhetsläget gör att behovet av rymdtjänster ökar. Samtidigt innebär det nya hot och risker.

Sidan 18

ARBETSMILJÖ

Dygnspass
engagerar

Flera brandmän reagerade på Tju-gofyra7:s artikel om utebliven dygns-passeffekt på an-talet anställda. Så ska man inte tolka siffrorna, menar de.

Sidan 16

DEBATT

”Krisen för
Sveriges rädd-ningstjänst är i nuläget ett reellt hot mot samhällets förmåga att skydda med-borgarna.”

Sidan 24

Kommunchefen
som står beredd

Sidan 14

Upplands-Bros kommundirektör Ida Texell rattar en av Sveriges mest förberedda kommuner när det gäller civilt försvar. Bland annat har man en kommunbuss som snabbt kan nå ut till invånarna med viktig information i händelse av kris.

FOTO: MELKER DAHLSTRAND

KRITISK INFORMATION NÅDDE INTE FRAM VID DÖDSBRAND • SID 22

Tack för allt slit under bränderna

➔ Jag brukar alltid börja med den säkerhetspolitiska utvecklingen och det mycket allvarliga läge vi befinner oss i. Men denna gång vill jag börja med att tacka svensk räddningstjänst för att vi tillsammans klarat skogsbrandssäsongen 2025. Tack vare insatserna från de styrkor på marken som slitit i skogen i otaliga timmar, ledningssystemen som agerade proaktivt samt våra flygande resurser så klarade vi det – trots mycket svåra förhållanden.

Faktum är att vi ser allt mer av väderrelaterade händelser som skogsbränder och skyfall som påverkar samhällen, vägar, järnvägar och infrastruktur och får konsekvenser för samhällsviktig verksamhet. Nu senast skyfallen i Västernorrland som bland annat resulterade i att järnvägsförbindelsen mellan norra och södra Sverige bröts. Jag noterar att samverkan med länsstyrelsen och Trafikverket fungerat bra. Alla aktörer har klivit fram, inte minst Trafikverket som snabbt tillsatte stora resurser och där vi haft samverkanspersonal på plats i deras stab.

På mitt besök på plats kunde jag personligen se allt det arbete som gjorts för att samhället skulle återgå till en mer normal vardag – även om mycket fortfarande återstod.

Och – alla ska veta att så väl hanteringen av sommarens skogsbränder som skyfallen i Västernorrland är grundläggande insatser också för Sveriges motståndskraft. Vi ser också sårbarheter där förstärkningar krävs. Förmågan att hantera omfattande kriser i fredstid är grundläggande för vår förmåga under höjd beredskap.

LEDARE

Mikael Frisell
Generaldirektör, MSB

”Det ställer i sin tur stora krav på oss i det civila försvaret att se till att pengarna resulterar i riktig förmåga ute i verksamheterna.”

Det säkerhetspolitiska läget fortsätter att präglas av instabilitet, osäkerhet och allvarliga utmaningar. Ryssland anser sig vara i en strategisk konflikt med väst, vilket präglar deras agerande gentemot omvärlden. I skrivande stund har Europa sett drönarflygningar, lufrumsintrång och allvarliga störningar i flygtrafiken. Det är ett mycket spönt läge just nu och att vi kommer behöva leva med krigshot under lång tid framöver.

Jag vill återigen understryka vikten av att vi fortsätter och intensifierar arbetet med att tillsammans öka det civila försvarets förmåga.

Nu ökar resurserna till det civila försvaret ytterligare. Samarbetspartierna föreslår i årets budgetproposition att ytterligare 3 miljarder kronor tillförs 2026. Det innebär en samlad budget på nästan 13 miljarder redan nästa år.

Till sektorn Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen tillförs ytterligare cirka 1,2 miljarder kronor för perioden 2026-2028. Det handlar om pengar för att höja grundförmågan inom den kommunala räddningstjänsten vid höjd beredskap genom civilplikt efter mönstring och lång grundutbildning. Här pågår arbetet för fullt på MSB och redan 2027 börjar vi i liten skala för att sedan utöka till kring 1 500 utbildade per år från 2029. Regeringen skjuter också till mer pengar för arbetet med att stärka skyddet av civilbefolkningen, bland annat till upprustningen av skyddsrum och planering för utrymning och inkvartering.

Även övriga delar av beredskapssystemet får stora tillskott – till exempel till försörj-

ningsberedskap, och särskilda satsningar på kommuner och regioner samt sektorn hälsa, vård och omsorg. Sammantaget är det satsningar som gör det möjligt att öka takten i vårt arbete ytterligare. Det ställer i sin tur stora krav på oss i det civila försvaret att se till att pengarna nu också används, att de resulterar i riktig förmåga ute i verksamheterna. Där ska vi på MSB göra vårt för att både underlätta och driva på.

Ett bidrag för att se till att vi har en gemensam riktning på arbetet är det gemensamma planeringsstödet, *Utgångspunkter totalförsvaret 2025-2030*, som jag och överbefälhavare Michael Claesson presenterade i mitten av september. Det är till för samtliga aktörer som deltar i totalförsvarsförberedelserna – och särskilt för de aktörer som inte tar del av Försvarsmaktens operationsplanering som till exempel kommuner, regioner, företag och organisationer.

Det är ett öppet och tillgängligt dokument som beskriver vad vi behöver förbereda oss för – men inte hur förmågan ska byggas. Nu är det viktigt att alla använder dokumentet.

Det var tillsammans vi klarade skogsbrandssäsongen och hanterade skyfallen i Västernorrland. Det är också bara tillsammans vi kan bygga ett starkt civilt försvar. Som jag och överbefälhavaren konstaterar i *Utgångspunkter totalförsvaret*: Tillsammans försvarar vi Sverige, vårt sätt att leva och varandra. Inget bidrag är för litet. Allas insats behövs.

TJUGOFYRA7

Tjugofyra7 bevakar utvecklingen inom Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps ansvarsområden och ska stimulera till debatt i dessa frågor. Enbart Ledaren på sidan 2 är att betrakta som MSB:s officiella linje.

REDAKTIONEN

Maria Norell
journalist, ansvarig utgivare
010-240 51 63
maria.norell@msb.se

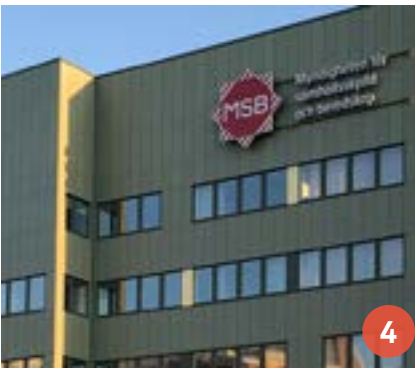
Jonas Klint
journalist
010-240 50 49
jonas.klint@msb.se

Adress: MSB, Tjugofyra7, 651 81 Karlstad.
E-post: redaktionen@tjugofyra7.se
Webb: www.tjugofyra7.se
Upplaga: 29 750.
Tryckdag: 27 mars.
Nästa nummer är ute: 1 april.
Tryck: Pressgrannar, Linköping.

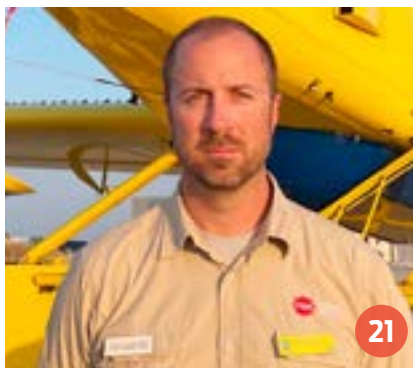
Som huvudregel är handlingar som inkommer till Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps tryckta periodiska tidskrift Tjugofyra7 allmänna handlingar som kan begäras ut av allmänheten.

Ett undantag från den huvudregeln är att meddelanden/tips som inkommer till Tjugofyra7, för offentliggörande i tidningen, inte utgör en allmän handling (se 2 kap. 14 § tryckfrihetsförordningen).

Däremot utgör myndighetens e-postlogg en allmän handling, vilket innebär att tipslämnarens identitet i denna handling kan bli offentlig eftersom det inte finns någon sekretessbestämmelse som tillåter att uppgiften hemlighålls.

4

21

28

INNEHÅLL #67

NYHETER

Därför skapas en ny myndighet

Sidan 4

Funktionsnedsatta – en tillgång

Sidan 5

Brandmän kan behöva raka sig

Sidan 20

Första sjöfartsövningen genomförd

Sidan 20

Svenska flyg sattes in i Europa

Sidan 21

Stort specialskyddsrum upprustat

Sidan 28

ERFARENHETER

Brand med tragisk utgång utredd

Sidan 22

Omfattande insats under nio dagar

Sidan 22

MIN ÅSIKT

”Inför flaggning av farliga adresser”

Sidan 24

Tankar om skogsbrandsberedskap

Sidan 24

Bortspolade vägar stor utmaning vid insatser

Svåråtkomliga skadeplatser och stor osäkerhet kring regnprognoserna.

Det präglade räddningstjänstens arbete i samband med skyfallet i Västernorrland.

– Jag har inte varit med om något liknande i den omfattningen förut, säger Johannes Wedin, räddningschef i Örnsköldsvik.

■ Minst 42 bortspolade vägar, två urspårade godståg, stora delar av järnvägen under vatten, översvämmade fastigheter, förseningar i transporter, isolerade människor och en omkommen person.

Det blev några av konsekvenserna av skyfallet i Västernorrland den 7 september, där cirka 100 millimeter regn föll på två timmar.

Trafikverkets generaldirektör Roberto Maiorana talade om ”ett extraordinärt läge med en extraordinär skadesituation”.

Johannes Wedin, räddningschef i Örnsköldsvik, berättar om intensiva dagar.

– Jag har inte varit med om något liknande i det området eller i den omfattningen förut. Det var hög belastning och dessutom en stor osäkerhet kopplat till kommande nederbördsmängder – hur mycket mer regn skulle komma och hur skulle det slå?

En av räddningstjänstens uppgifter blev att säkra olycksplatsen vid tågolyckan i Skorped, där ett tåg med farligt gods spårade ur. Tåget var bland annat lastat med ammunition, men den vagnen klarade sig bra och blev ståendes kvar på spåret.

Däremot välte tre tågvagnar som transporterade livsmedel delvis ner i vattnet. Varje vagn hade kylaggregat som innehöll hundra liter diesel, så totalt 300 liter diesel riskerade att läcka ut i Stugusjön och hamna i ett vattenskyddsområde nedströms.

För räddningstjänstens del blev det en utmaning att ta sig fram till platsen.

– Vägarna var avskurna och underminerade. Sollefteå var på väg in men tvingades av-

Avskurna vägar gjorde det svårt för räddningstjänsten att komma fram till tågolyckan i Skorped utanför Örnsköldsvik.

FOTO: MATS ANDERSSON/TT

bryta. Vår personal behövde gå längre sträckor, berättar Johannes Wedin.

Väl framme vid tåget fick de säkra och jorda kontaktledningarna för att kunna arbeta säkert på plats, och förhindra en akut miljöskada genom att lägga ut länssar som stoppade och fångade upp utsläppet. Länssarna kördes dit med båt.

Räddningstjänstens insats avslutades klockan 16 samma dag och det hela övergick då till att bli ett bärgningsuppdrag, hantierat av Trafikverket.

– Vid bärgningen fick vi uppgift om att det endast var en tank det hade läckt ut från. Vi fick ingen exakt siffra på hur stor mängd det rörde sig om, men alltså maximalt 100 liter.

Andra uppgifter för räddningstjänsten i samband med skyfallet blev att säkra och pumpa vatten ur källare samt att säkra höbalar och bråte som flöt omkring för att det inte skulle dämna upp älven.

En av de största utmaningarna säger Johannes Wedin var de avskurna vägarna och osäkerheten över vilka av dem som var farbara. Drönare kun-

de inte användas när det regnade som mest.

– Alla vägar hann inte identifieras från början utan det ”ploppade upp” nya förstörda vägar allt eftersom. Samtidigt som prognoserna som sagt visade mer regn och det fanns rädsla för ännu större översvämningssområden.

För att försöka analysera hur regnet skulle kunna slå tillsatte Länsstyrelsen Västernorrland en analysgrupp som sedan övertogs av kommunen, där räddningstjänsten ingick. Man satte ut mätpunkter nedströms Moälven för att kunna mäta hur nivåerna höjdes.

På begäran av länsstyrelsen aktiverade MSB den europeiska krissatellitjänsten Copernicus EMS. Syftet var att kartlägga översvämningarnas påverkan på transport och vägnät kring Moälven och Nätraån.

I slutändan kom lite mindre nederbörd än befarat efter det största skyfallet, vilket gjorde att räddningstjänsten i Örnsköldsvik klarade av att hantera situationen med egna resurser. De nationella förstärkningsresurser som MSB bistått med – 2 000 meter barriär, tre sandsäcksfyllningsmaskiner, 16 000 sandsäckar, en högkapacitetspump och en helikopter i beredskap – behövde därmed inte användas.

Johannes Wedin understry-

ker att det kändes tryggt att veta att de fanns tillgängliga.

– Vi har inte alls de resurserna lokalt och jag vill gärna skicka med att samverka med MSB har fungerat superbra. En god samverkan både lokalt, regionalt och nationellt gjorde att vi klarade av den extraordinära situationen så bra som vi gjorde. De nya ledningssystemen har verkligen gjort skillnad på riktigt, vi är mycket mer robusta nu än tidigare. Med gemensamma krafter kommer man jättelångt.

MARIA NORELL

FAKTA

Copernicus EMS

■ En europeisk krissatellitjänst som kan aktiveras av myndigheter, räddningstjänster och kommuner vid naturkatastrofer, händelser orsakade av människan och humanitära kriser. MSB är Sveriges nationella kontaktpunkt för Copernicus EMS.

■ Genom satellitstödet får man en snabb och tydlig bild av hur exempelvis översvämningar utvecklas. Det är ett viktigt beslutsunderlag både för att hantera den akuta situationen och för att planera insatser framåt.

■ I genomsnitt aktiveras Copernicus EMS en gång per år i Sverige vid olika samhällsstörningar, bland annat skogsbränder. Tjänsten har aktiverats förut vid olika översvämningshändelser, bland annat för ett år sedan i Haparanda.

Anna Lihr, ny kommunikationsdirektör. FOTO: MELKER DAHLSTRAND

Anna Lihr ny direktör på MSB

■ Anna Lihr är MSB:s nya kommunikationsdirektör.

Efter elva år som kommunikationsdirektör på Trafikverket började hon sin nya tjänst den 11 augusti.

– Ett viktigare uppdrag än det MSB har finns inte. Jag ser verkligen fram emot att vara en del i att bygga Sveriges förmåga gällande civilt försvar, säger Anna Lihr.

Tidigare har hon även varit kommunikationsdirektör i en rad olika verksamheter, både i Sverige och internationellt.

Anna Lihr efterträdde Morgan Olofsson, som numera är insamlings- och kommunikationschef på människorättsorganisationen Civil Rights Defenders.

Balansträning på brandstation i Halmstad

■ I våras berättade Tjugofyra7 om hur brandmän i Timrå tränar pensionärer för att förebygga fallolyckor.

Nu ska Halmstad gå i Timrås fotspår.

En gång i månaden ska 20 äldre personer med balansproblem komma till stationens idrottshall.

– Brandstationer lockar ofta framförallt äldre män. Och det här är kommunens lokaler, det är klart vi ska använda dem, säger Johan Duell, verksamhetschef på räddningstjänstens avdelning för samhällsskydd.

Hemvårdsförvaltningen väljer ut gruppdeltagarna och sköter i huvudsak träningen.

Skador från fallolyckor är den vanligaste olyckan för personer över 65 år och kostar samhället 17 miljarder på år.

– Men vi slår flera flugor i en smäll och passar på att informera om brandrisker i hemmet. Vi skulle också till exempel kunna bjuda in Polisen för att prata brottsförebyggande, säger Johan Duell i MSB:s infoblad ”Räddningstjänst för alla”.

”Den största utmaningen är bristen på tid”

■ Generaldirektören om nya myndigheten

Vid årsskiftet blir MSB Myndigheten för civilt försvar.

Det nya namnet ska tydliggöra myndighetens uppdrag inom det civila försvaret.

■ Det var i oktober 2024 som regeringen meddelade att MSB den 1 januari 2026 ska få ett nytt namn, Myndigheten för civilt försvar. ”Genom det föreslagna namnbytet tydliggörs och markeras myndighetens uppdrag inom civilt försvar, med krigets krav som det dimensionerande hotet och det civila försvaret som den prioriterade uppgiften” skrev regeringen då.

Tjugofyra7 har ställt frågor om bildandet av den nya myndigheten till ministern för civilt försvar Carl-Oskar Bohlin (M), om prioriteringar, kostnader med mera, men fått svaret att våra frågor i stället ska besvaras av myndighetsledningen.

MSB:s generaldirektör Mikael Frisell utvecklar syftet med nya myndigheten:

– Jag ser namnbytet som en konsekvens av det allvarliga säkerhetspolitiska läget. Det nya namnet ligger mer i linje med den roll som regeringen gett oss som ledande myndighet i det civila försvaret. Men i grund och botten handlar det om att vi behöver bygga Sveriges civila försvar och totalförsvar starkt nog att avskräcka Ryssland från angrepp.

Den nya myndigheten har enligt Mikael Frisell två tydliga roller.

– Dels som den ledande myndigheten där vi leder och ger inriktning inom det civila försvaret. Dels som sektorsansvarig myndighet för Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen.

– I sektorsuppdraget håller vi samman förberedelserna för att vid krig kunna skyd-

MSB:s generaldirektör Mikael Frisell ser namnbytet som en konsekvens av det allvarliga säkerhetspolitiska läget.

FOTO: MSB

da befolkningen och därmed upprätthålla försvarsviljan. Vi bidrar också till att räddningstjänsten kan fungera både i vardagen, vid kriser och olyckor, och ytterst i krig.

– I det ingår också vår beredskap att hantera kriser nationellt och internationellt – och som allierade i krig. Konkreta exempel på det är hanteringen av sommarens skogsbränder och de svåra konsekvenserna av skyfallen i Västernorrland, men också det stöd som myndigheten levererar till Ukraina.

Mikael Frisell säger att MSB:s och den nya myndighetens uppgifter i stort sett är samma.

– Men Myndigheten för civilt försvar har fokus på utvecklingen av det civila försvaret och den ledande rollen är fylligare, vilket innebär att vi aktivt kommer att både inrikta och stötta arbetet. Mitt mål är att det ska bli tydligt att Myndigheten för civilt försvar ger aktörerna i det civila försvaret konkret mer värde i deras arbete, utifrån sina roller.

■ Vad har utmaningarna för myndighetsledningen varit när den nya myndigheten ska skapas?

Mer passande namn
”Det nya namnet ligger mer i linje med den roll som regeringen gett oss som ledande myndighet i det civila försvaret.”

Mikael Frisell, generaldirektör

– Den största utmaningen är bristen på tid – vi behöver verkligen lägga rälsen och köra tåget samtidigt. Att parallellt hantera stora förväntningar på leveranser och göra det utifrån delvis nya perspektiv. Det gör det helt avgörande att vi tillsammans på myndigheten hjälps åt och fokuserar på att hitta lösningar, i stället för problem eller svårigheter.

– På MSB har vi under en tid pratat om vikten av ett förstärkt fokus på det civila försvaret och att kriget ska vara den dimensionerande hotbilden i vårt arbete – planering och åtgärder ska ske mot det värsta scenariot. Men det tar tid att förändra och omsätta

det i praktiken. Det ställer krav också på medarbetarna. Det är för oss i myndighetsledningen helt centralt att ge stöd genom en tydlig riktning och samtidigt säkra ett stort utrymme för medarbetarna att utveckla lösningarna.

■ Hur skapar man en ny kultur inom en myndighet, som syftar till handlingskraft och att vara ledande i beredskapssystemet?

– Kulturförändring kan man inte prata sig fram till utan det handlar så klart om beteende. Här har vi chefer en nyckelroll. Vi måste vara föredömen och visa vägen.

– Vi har också tagit fram tre förhållningssätt som förutom den statliga värdegrunden gäller för alla medarbetare och chefer inom myndigheten. Vi ska vara samarbetsinriktade, proaktiva och handlingskraftiga. Det är grunden för oss på myndigheten. Vi ska gå från samverkan till samarbete – gemensamma problem och utmaningar kräver gemensamma lösningar.

– Och i vårt arbete så behöver viljan att göra rätt vara större än rädslan att göra fel.

■ Hur kommer allmänheten märka att det är en ny myndighet?

– Jag hoppas att det blir tydligare för alla att det finns en myndighet som har särskilt ansvar för det civila försvaret. Och att de har förtroende för att vi, tillsammans med många andra, gör Sverige starkt nog att behålla freden i vårt land i det mycket allvarliga läge vi befinner oss.

– Ska vi lyckas med det behöver det vara tydligt för oss på myndigheten hur vi vill uppfattas och vad vi står för. Vi har tagit fram en vision, ”Tillsammans för ett starkt civilt försvar” som vi jobbar med tillsammans med förhållningssätten jag nämnde tidigare. Men vi behöver också bli bättre på att jobba som en myndighet, och vara tydliga och konsekventa i våra budskap. Och självklart viktigast av allt – vi behöver leverera inom våra ansvarsområden.

■ Hur kommer övriga aktörer inom beredskapssystemet märka att det är en ny myndighet?

– Jag vågar ändå säga att det har de redan märkt. Dels genom de förändringar som kommit i MSB:s instruktion, där vi till exempel nu är nationell samordnare för försörjnings-

MSB är snart ett minne blott. Vid årsskiftet byter myndigheten namn till

Myndigheten för civilt försvar.

FOTO: MSB

Handling premieras "I vårt arbete så behöver viljan att göra rätt vara större än rädslan att göra fel."

Mikael Frisell, generaldirektör

beredskapen. Men också i hur vi arbetar tillsammans. Jag tycker vi kliver fram och nu tar den ledande rollen på ett mer tydligt sätt.

– Ett konkret exempel på hur vi arbetar med att inrikta och driva på utvecklingen är det civila beredskapsrådet (CBR). Där samlar jag samtliga myndighetschefer för sektorsansvariga myndigheter och civilområden, för att diskutera och inrikta gemensamma frågor.

■ Vad kommer starten av den nya myndigheten att kosta?

– Nu görs mycket i ordinarie verksamhet, till exempel tas personalkostnader i ordinarie linjeverksamhet. Men särskilda kostnader som bland annat för grafisk identitet, heraldiskt vapen, domänköp och utveckling av ny webbplats så är kost-

Myndigheten för civilt försvars heraldiska vapen.

naden i nuläget drygt 2,6 miljoner kronor. Men med det sagt – arbetet pågår nu så vi får återkomma under 2026 med den totala summan.

■ Vad händer med alla MSB-märkta produkter som ligger i lager?

– Utgångspunkten är att så lite som möjligt ska förfaras. Till exempel försöker vi använda slut de produkter som bär den nuvarande loggan under hösten och för återstående material kommer vi byta ut loggan när det är möjligt.

JONAS KLINT

Personer med funktionsnedsättningar ses ofta som passiva mottagare av hjälp. Nu finns material framtaget som ska hjälpa kommunerna att ta tillvara deras kompetens.

FOTO: JOHNER.SE/MASKOT BILDBYRÅ AB

Funktionsnedsättning – en resurs i beredskapen

Personer med funktionsnedsättningar besitter en unik kompetens som bör tillvaratas i beredskapsarbetet.

Under fyra års tid har forskare tittat närmare på hur detta kan göras och nu finns material framtaget för att hjälpa kommunerna.

■ Krisberedskapen ska vara tillgänglig för alla. Men sårbara grupper, exempelvis personer med olika typer av funktionsnedsättningar, ses ofta som passiva mottagare av hjälp. Det gör att de ofta förbises som medskapare och aktörer både vid utveckling av kris- och beredskapsplaner samt under akut krishantering.

I projektet "Från passiv mottagare till aktiv resurs i krishanteringssystemet" har forskare studerat hur personer med funktionsnedsättningar och deras intresseorganisationer kan involveras i samhällets krisberedskapsarbete för att tillgodose mångfald, social inkludering och jämlikhet.

– **Alla invånare kan** inte se, höra eller förflytta sig. Vi vill lyfta fram att kommunerna måste ta hänsyn till dessa personer i krisberedskapsarbetet, säger projektledaren Anna-Lisa Osvalder, professor i människa-maskinsystem och docent i Human Factors Eng-

ineering vid Chalmers tekniska högskola.

Och vilka har mer kunskap om behoven och utmaningarna än personer som själva har funktionsnedsättningar?

– De kan väldigt mycket om sina problem och begränsningar, och har många lösningar för detta i vardagen. Därför är det viktigt att de tas med som aktiva medskapare av krisberedskapen. Ska kommunen leverera lösningar måste man känna till behoven.

I projektet har metoder och verktyg för hur inkluderingen kan gå till utvecklats och testats. Bland annat har man samarbetat med Furuboda folkhögskola, Sveriges största folkhögskola för personer med funktionsnedsättning, där elever bidragit med kunskaper.

Det handlar till exempel om personer som har fysiska, kognitiva eller språkliga nedsättningar. Även deltagare med syn- och hörselnedsättningar och afasi har deltagit i projektet.

Några saker som blev tydliga är att många personer med funktionsnedsättningar är väldigt beroende av sina familjer och stödpersoner samt har stort behov av enkel och tydlig information.

– De vill hellre kommunicera med en människa än läsa på papper eller webben. Många är dessutom trygga i sin hemmiljö men på andra platser

blir det tufft. De behöver veta i förväg vart de ska ta vägen vid en kris, vem de ska ringa eller hur de ska göra om det blir elbortfall och rullstolarna slutar fungera. Därför är det bra om de tränar innan, säger Anna-Lisa Osvalder.

Materialet som forskarna tagit fram hittas i fem broschyrer som i första hand riktar sig till beredskapssamordnare i kommunal verksamhet. I broschyrerna går att läsa:

■ Hur man gör inkluderande krisövningar, där scenariona kan vara allt från otjänligt vatten och strömavbrott till terrorattack.

■ Hur man kan utforma workshops för att dra lärdomar av personer med funktionsnedsättningar.

■ Hur man presenterar information och text på ett lättillgängligt sätt.

■ Det finns också en åtgärdslista för kommuner samt mall till ett så kallat krispass, ett litet dokument som går att ta med sig med information om namn, nedsättning, behov med mera.

Projektet har finansierats av MSB och genomförts i samarbete mellan Chalmers tekniska högskola och Lunds universitet.

Länkar till materialet finns på Chalmers webbplats och i rapporten på MSB:s webbplats.

MARIA NORELL

Beredskap på skolschemat

■ ”Välmotiverade och förberedda elever”

UPPSALA

På Rosendalsgymnasiet i Uppsala är beredskapsfrågor sedan länge en viktig del av ämnet samhällskunskap.

– Det handlar om att inkludera ungdomarna i totalförsvaret och skapa tillit och förståelse för vår gemensamma försvarsvilja, säger läraren Karolina Kalat.

■ Från och med hösten 2025 är totalförsvarskunskap en obligatorisk del av ämnet samhällskunskap under första året på gymnasiet. Redan nu arbetar flera av landets gymnasieskolor aktivt med att implementera beredskapsfrågorna i undervisningen.

Redan för tio år sedan inkluderade Karolina Kalat på Rosendalsgymnasiet beredskapsfrågor i sina klasser och till skillnad från 2015 är eleverna i dag mycket mer förberedda.

Hon brukar visa en hemberebetslista med de viktigaste sakerna som bör finnas i ett svenskt hem och fråga om ungdomarna vet vad som finns hemma i deras respektive bostad.

För tio år sedan var förståelsen och intresset lågt, men i dag har många familjer en betydligt bättre beredskap hemma, menar Karolina Kalat och passar på att berömma elevernas engagemang.

– Mina elever är verkligen välmotiverade och förberedda, och jag måste säga att jag känner mig mycket trygg med att de snart kommer att ta steget ut i vuxenlivet.

Under det senaste året har Skolverket, Försvarsmakten, Myndigheten för psykologiskt försvar, Plikt- och provningsverket och MSB tagit fram ett nationellt utbildningsmaterial som ska användas i årskurs ett på gymnasiet.

Syftet är att stärka Sveriges förutsättningar att kunna försvara sig och sina allierade i Nato mot ett väpnat angrepp med utgångspunkt i det kollektiva försvaret. Med utbildning-

Bäst effekt har undervisningen i mindre klasser där ungdomarna är delaktiga i diskussionerna.

Eleverna William Simeonidis och My Michaëlsson.

ens hjälp hoppas myndigheterna öka kunskapen och medvetenheten om totalförsvaret och samtidigt öka individens försvarsvilja och samhällets motståndskraft.

– Vi behöver sätta beredskapsfrågorna i ett större sammanhang och tona ner den alarmistiska bilden för att få ungdomarna medvetna om vad som behöver göras. Klassen har redan gjort den första digitala utbildningen ”Tillsammans är vi totalförsvaret”. Nu fortsätter vi med en lärarhandledd lektion där vi betonar vikten av att hjälpas åt och samverka, berättar Karolina Kalat medan vi går genom den långa korridoren mot lektionssalen.

Att eleverna i samhällsklasserna är välmotiverade känns naturligt då många av dem valt just samhällsprogrammet för att de har ett stort engagemang

och ett intresse för samhällsfrågor.

– Många av mina elever kommer säkerligen att jobba i samhällsviktiga yrken efter utbildningen. Några vill bli poliser medan andra kommer att jobba som tjänstemän inom offentlig förvaltning där beredskapsfrågor och totalförsvaret kommer att vara en stor del av deras arbete, menar Karolina Kalat.

Surret i klassrummet är lågt och fokuseringen stor när Karolina går igenom dagens lektion. Hon använder whiteboardtavlan frekvent, gör tidsaxlar och berättar om hur beredskapsarbetet förändrats över tid. Hur dålig beredskapen var innan världskrigen och hur upprustningen tog fart för att vara som starkast i mitten av 60-talet.

Flera bedömare menar att Försvarsmakten var som starkast 1964 då Sverige kunde mo-

bilisera ofattbara 800 000 soldater, hade 1 000 flygplan och nästan 1 500 stridsfordon.

Dessutom var civilförsvaret fulltaligt och i princip varenda svensk hade en plats att fylla i händelse av höjd beredskap eller rentav krig.

Därefter gick nedmonteringen snabbt och totalförsvaret möttes av nedskärningar, avvecklingar och omorganisation. I början av 2000-talet var i princip alla beredskapslager avvecklade, samtidigt som självförsörjningsgraden sjönk markant. 2010 blev värnplikten vilande i fredstid och Sverige införde en yrkesarmé.

De flesta av eleverna i SAM23, som går tredje året på samhällsprogrammet, bor i hus och radhus, någon i lägenhet. Det märks att det pratas om beredskap hemma och för många aktualiseras beredskaps-

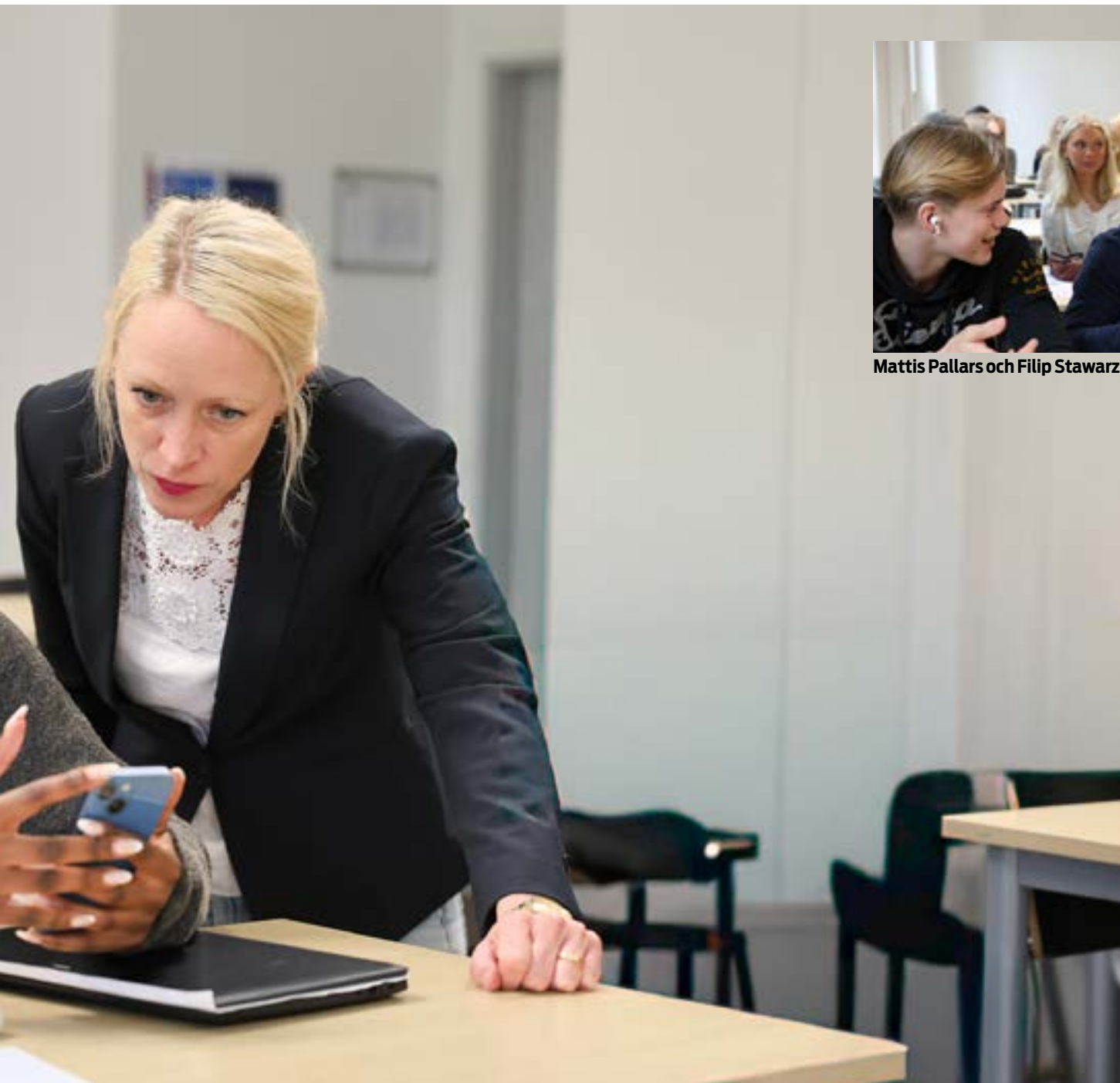
Läraren Karolina Kalat går runt i klassen och fungerar som en resurs vid

Större sammanhang
”Vi behöver sätta beredskapsfrågorna i ett större sammanhang och tona ner den alarmistiska bilden för att få ungdomarna medvetna om vad som behöver göras.”

Karolina Kalat, lärare

tankarna i orostider: när Ryssland gick in i Ukraina, av svält-situationen i Gaza, översvämningar på kontinenten och i Sverige, och bränder i södra Europa.

– Min morsa pratar ofta om att vi borde bygga hus off grid (leva utanför elnätet) för att klara oss på egen hand när

självstudierna. Här är hon hos Rachel Bennbom.

FOTO: NIKLAS KÄMPARGÅRD

samhället inte fungerar som vanligt. På så sätt skulle vi inte behöva vara uppkopplade mot kommunens el-, vatten- och avloppsnät, eller åtminstone inte behöva vara beroende av någon annans tjänster, berättar William Simeonidis.

Kompisarna håller med. Flera stycken har tittat på Svt-serien ”Nedsläckt Land” och fascinerats av hur elberoende en modern bostad är. William berättar att familjen har en egen brunn och en kompis funderar på om de skulle klara sig utan rinnande vatten, medan en tredje har skaffat ett friluftskök för att kunna laga mat om elen försvinner under en längre tid.

– Den här utbildningen är verkligen bra och genomtänkt. Innehållet är relevant och det känns som om vi lär oss mycket på ett djupare plan, menar

Elin Svedlund och får medhåll av kompisen Ellen Gustafsson.

– Jag tror att det viktigt att förstå vad som förväntas av oss för att veta vad vi ska göra om det blir ett förhöjt säkerhetsläge. Då kommer man att uppskatta allt det som vi gått igenom på lektionerna och dra nytta av allt vi lärt oss i skolan. Vi omfattas ju ändå av allmän tjänsteplikt från dagen då vi fyller 16 år.

Utbildningen består av fem olika kapitel där eleverna får möjlighet att lära sig mer om varför det är viktigt att försvara ett land och stå upp för vår demokrati. Det följs av motståndskraft, beredskap och försvarsvilja, hur man kan förbereda sig inför olika kriser och krig, vad det innebär med höjd beredskap och vad totalförsvarsplikten innebär för alla över 16 år.

Därefter finns ett digitalt

spel, ”Agera i krigstid”, som följs av lektioner med lärare.

– Det känns verkligen bra att repetera de här frågorna. Vi går först igenom materialet enskilt i våra telefoner eller på datorn och fortsätter sedan diskussionerna i klassrummet efteråt, berättar My Michaëlsson i SAM23, som under våren 2025 – i årskurs två – fick möjlighet att genomföra utbildningsmaterialet som från och med hösten 2025 är obligatoriskt på alla utbildningar i ämnet samhällskunskap.

I klassrummet följs de enskilda studierna av diskussioner kring folkrätten, alliansfrihet, neutralitet, artikel fem, hybrida hot, MSB, P4 och hemberedskap. En lång lista med begrepp som utan förklaring kan kännas obegripliga, men som genom diskussioner och lärtid får ämnet att falla på plats.

– Jag tycker verkligen att beredskapsfrågorna uppmärksammas överallt just nu, inte minst på sociala medier och Youtube där det finns en lång rad videos som påminner oss om krig, hybrida hot och beredskapsfrågor, berättar Theo Thörnqvist.

Många i klassen funderar på att göra lumpen, men först väntar mönstring och uttagning till olika befattningar.

Även om ämnet totalförsvarskunskap i skolan skrevs in i läroplanen först 2025, har Karolina Kalat som sagt jobbat med beredskapsfrågor i sina samhällsklasser i åtminstone tio års tid. Det började med frågor kring svensk självförsörjning – hon är född på en gård och bröderna driver fortfarande lantbruksföretag hemma i Haland – och utvecklades snart till frågor om den globala livsmed-

elsproduktionen och hotet mot vår demokrati.

– Ju mer vi pratar om de här frågorna, desto mer lär vi oss. Beredskap handlar om att tänka förebyggande och förstå hot och utmaningar innan de händer på riktigt. Jag är glad att totalförsvarskunskap i skolan blir en del av ämnet samhällskunskap i gymnasieskolan årskurs ett och tror att många kommer att få en bredare uppfattning om samhällets funktion och förstå sin roll i totalförsvaret. Om vi lyckas med det har vi kommit en bra bit på vägen.

NIKLAS KÄMPARGÅRD

Fotnot: Du hittar utbildningen ”Tillsammans är vi totalförsvarret” via webbsidan totalforsvarskunskap.se.

Där finns också en genomarbetad lärarhandledning.

Mattis Pallars och Filip Stawarz diskuterar allmän tjänsteplikt.

PROFIL

Karolina Kalat

■ **Gör:** samhällskunskapslärare på gymnasiet på Rosendalsgymnasiet i Uppsala.

■ **Ålder:** 48 år.

■ **Familj:** Man, ett barn och två bonusbarn.

■ **Bor:** I villa i Uppsala.

■ **Viktigast när det kommer till beredskapsfrågor:** ”Att du som enskild individ inte bär hela ansvaret utan att styrkan ligger i samhällets gemensamma krafter. Viktigast är kanske att skapa lugn inför frågan och undvika alarmism”.

■ **Tips till andra lärare hur man kan arbeta med beredskapsfrågor i klassrummet:** ”Det ligger i lärarens profession att forma undervisningen utifrån just den grupp vi har framför oss. Därför kommer lektioner och moment se olika ut trots att det finns ett redan färdigt upplägg. I mitt upplägg riktar jag innehållet dels till dem som samhällsmedborgare, dels som framtida samhällsvetare. Jag vill att de ska förstå hur vi alla kan bidra men också varför vi gör det här. I bästa fall landar det som ett eget engagemang och inte bara lärarens”.

Sjukvårdspersonal från fron

YSTAD · I tio dagar får de lämna fronten för att återhämta sig psykiskt i Sverige.

Tjugofyra7 var med när hundra ukrainska läkare och sjukvårdare varvade terapi med att hoppa fallskärm och prova surströmming i ett somrigt Skåne.

– Det finaste är när de börjar öppna upp sig, säger Sebastian Lindström på hjälporganisationen Repower.

■ Vita sandstränder fulla av semesterfirare, färgglada badhytter och vackra solnedgångar utan en enda drönare i sikte. Kontrasten mellan ett Österlen i högsommarskrud och fronten i Ukraina kan knappast vara större.

Vid en första anblick kan ukrainarna tas för vilka glada turister som helst när de spelar beachvolley, fotboll och testar diverse vattensporter i ett blott 14-gradigt Östersjön. Åtminstone så här mitt i rehabiliteringsvistelsen.

– Dag ett är det ingen som skrattar eller pratar med varandra. Deltagarna är klistrade vid sina telefoner och följer vad som händer på fronten, och känner dåligt samvete över att vara här, berättar Sebastian Lindström.

Han tillägger att deltagarna efter några dagar brukar förstå att resan är bra för dem – trots att de kanske är dittvingade av sina befälhavare – och att de får en massa viktiga, psykologiska verktyg med sig hem. Elva handplockade, ukrainska psykologer finns till deras förfogande.

– Skuldkänslorna försvinner och de inser att det här är en viktig del för deras egen personliga överlevnad. Den förändringen ser vi i alla deltaga-

re, lite mer dag för dag, och det är anledningen till att jag ägnar 80 procent av min tid åt detta, fortsätter Sebastian och lägger till att i princip alla går igenom något moment när de gråter.

– Det är väldigt fint när de öppnar upp sig så. Att våga gråta och släppa ut känslorna är en del av deras resa.

Själv kom Sebastian Lindström, filmare och journalist, till Ukraina två veckor efter den fullskaliga invasionen för att arbeta åt den amerikanska välgörenhetsorganisationen World Central Kitchen, som lagar mat i katastrofområden.

Han förklarar hur han blev kär i både landet och kollegan Kateryna Serdiuk. Tillsammans med två andra eldsjälur från World Central Kitchen ville de utforska en idé: Vad händer om man tar läkare och sjukvårdare från fronten till Sverige i tio dagar? Går det att skapa en förändring, ge dem en positiv känsla som kan sitta kvar länge efteråt och ge dem kraft att fortsätta kämpa för ett fritt Ukraina?

Allt hittills pekar på att det funkar.

– Den första återhämtningsresan ägde rum i december 2022. Det var inte meningen att projektet skulle bli så här långvarigt men deltagarna kom tillbaka till fronten utvila-

de och fulla av energi, förklarar Kateryna Serdiuk, Katja kallad.

Dessutom fick organisationen med sig både den ukrainska försvarsmakten och svenska regeringen på noterna. Den förstnämnda genom att tillåta deltagarna att tillfälligt lämna landet och den sistnämnda genom att, via MSB, stötta ekonomiskt.

Programmet under de tio dagarna är hektiskt. Förutom strandaktiviteterna och terapin står allt från fallskärms hoppning, drejning och ukrainska kosacksånger till studiebesök och klassiskt turistande på schemat. Såväl konst som historia och kultur är viktiga inslag.

Deltagarna får anmäla sig till det som lockar dem och de cirka 15 volontärerna från Sverige, Ukraina, Danmark och USA har minst sagt fullt upp med logistiken när drygt hundra personer ska skjutas till olika ställen, programpunkterna uppdateras, språk tolkas, fikakulturen upplevas och en uppsjö av andra saker klaffa.

– Repower får stor hjälp av det svenska civilsamhället när det gäller mat, aktiviteter och husrum. Vi är oändligt tack-samma för allt stöd, både det ekonomiska och den tid volontärerna bidrar med, säger Lesia

”Så jäkla kul” utbrister deltagaren Victoria efter att ha surfat på en elektrisk surfbräda.

14 grader i havet hindrade inte det här gänget.

Melnychuk, pressansvarig på Repower.

Den här gången bor hela skaran i en semesterby i Ystads sandskog, med havet och strandpromenaden precis utanför dörren. Vissa deltagare är mer reserverade och håller sig gärna lite för sig själva, medan andra går in i aktiviteterna med liv och lust.

Intressant nog är surströmmingsprovningen en frivillig aktivitet som lockar så gott som alla deltagare.

– Surströmming har blivit en

viral trend i Ukraina, berättar volontären Ludvig Ramestam.

Under en gigantisk ukrainsk flagga som sitter uppspänd i sandskogen har han dukat upp den fermenterade fisken med klassiska tillbehör. Ukrainarna väntar otåligt på att burkarna ska öppnas, skrattar uppspelt och filmar varandra när de provsmakar.

”Helt ok” tycks vara den främsta åsikten efteråt. Flera säger att de ska köpa med några burkar hem för att även deras närstående ska få testa den virala trenden.

Sebastian Lindström med Repower-ringen runt halsen.

Fallskärms hoppning var en av de mer populära aktiviteterna, efter surströmmingsprovningen.

Kontakt med djur och natur kan främja återhämtningen.

I början är deltagarna klistrade vid sina telefoner.

ten samlar ny kraft i Skåne

Repower får stor hjälp av det svenska civilsamhället när det gäller saker som mat, aktiviteter och husrum. Här bjuder föreningen Soldathemmet på hamburgare.

FOTO: MARIA SYROTIUK

En kväll samlas deltagare och volontärer på den långa stranden nedanför semesterbyn för en ceremoni. Vinden gör det svårt för facklorna som stoppats ner i sanden att brinna, i gengäld ramar en rosa solnedgång in den känslomässigt viktiga stunden.

Alla deltagare får varsin ring i en läderrem att ha runt halsen. Ringen symboliserar enighet.

På fronten finns nu över 600 personer med samma ring. När de möts vet de att den andra har gått igenom samma upplevelse. Det är en del av gemenskapen som är svår att sätta ord på men som deltagarna känner av: sjukvårdarna håller ihop och har en gemensam resa och ett gemensamt ansvar, säger Sebastian Lindström.

För honom är just den här stranden för evigt förknippad med hans kompis Denys, en strids-

sjukvårdare han beskriver som full av tatueringar och liv.

För ett år sedan var han här i Ystad på återhämningsvistelse. Två veckor efter att han återvänt till Ukraina blev han dödad när han evakuerade sårade. Det är det som är det svåra – att träffa alla dessa människor som får tillbaka livsglädjen och veta att en del av dem snart inte kommer leva längre. Hittills har vi förlorat 14 personer. Rent krasst – ju fler vi hjälper, desto fler känner vi som kommer att dö. Det är en väldigt jobbig arbetsmiljö, säger Sebastian med en tår i ögat.

Någon ropar på honom och han skakar av sig de jobbiga känslorna. Det ska planeras för golf, yoga, workshops, galamiddag och en båtresa till Köpenhamn.

De sista dagarna ska också ägnas åt att ”bygga ihop” deltagarna igen.

Det är en sak att mjuka upp

dem och få dem att dansa, men i slutändan måste de tillbaka och göra sitt jobb, och det är klart att det skär i hjärtat för många. Men deltagarna har en väldigt hög moralisk klarhet, något som kan vara svårt för oss i Sverige att relatera till eftersom vi inte har upplevt existentiellt krig under vår livstid.

Några veckor efter att sjukvårdspersonalen återvänt till fronten skickar undertecknad utlovade bilder från Skånevistelsen till en av stridssjukvårdarna. Han berättar att en kvinna på bilderna inte längre lever. ”Hon dödades av ryssarna. Det lilla jag hann lära känna henne genom Repower gör att jag med säkerhet vet att hon var en värdig dotter av sitt land”.

MARIA NORELL

■ Dokumentären ”Can you hear me?”, delvis filmad av Sebastian Lindström, följer en grupp stridssjukvårdare före, under och efter en återhämningsresa i Stockholm. Filmen är ett samarbete mellan Repower och nyhetssajten The Kyiv Independent, och hittas på Youtube.

Sebastian Lindström har också medverkat bakom kameran på den Emmy-nominerade dokumentären ”We feed people” av Oscars-vinnaren Ron Howard. Den handlar om World Central Kitchen och går att se på Disney+.

FAKTA

Repower

■ En ukrainsk-svensk frivilligorganisation som anordnar psykologiska rehabiliteringsresor för civil och militär sjukvårdspersonal som tjänstgör vid fronten. Deltagarna får hjälp att återställa den psykiska styrkan, förebygga komplexa psykologiska störningar och återfå motivationen och livsglädjen.

■ Det är den enda organisationen i Ukraina som fokuserar på förebyggande psykologisk hjälp för aktiva militärsjukvårdare.

■ Hittills har 16 psykologiska

återhämningsprogram genomförts med ca 1200 deltagare. De flesta programmen har ägt rum i Sverige (bl a i Ystad, Göteborg och Kramfors) men även i Danmark och Spanien.

■ MSB stöttar med tre miljoner kronor i år och lika mycket nästa år. Flera andra organisationer bidrar ekonomiskt.

■ Göteborgs universitet bedriver forskning kring hur långvariga effekterna av återhämningsvistelserna blir. Rapporten kommer senare i höst.

Stridssjukvårdaren Andrii: ”Ett

YSTAD

Som stridssjukvårdare kallas han Råven, men under tio dagar på återhämtningsvistelse i Skåne lystrar han till sitt riktiga namn: Andrii Larionov.

– Jag har inte längre några drömmar för mig personligen. Ett fritt land, det är allt jag önskar.

■ Den här stekande julidagen, som tillbringas med en föreläsning om Ukrainas historia på vackra Bosjökloster i Höör, fyller Andrii Larionov 27 år. Han ser lätt obekvämt ut när volontärerna och de andra deltagarna uppvaktar honom med en present och high fives.

– Nu kanske jag kommer med i Klubb 27. Det passar ju bra eftersom jag har ganska långt hår, säger han med ett torrt skratt och syftar på att rockstjärnor som Jimi Hendrix, Janis Joplin, Kurt Cobain och Jim Morrison dött vid 27 års ålder.

Men det hela är inget skämt. Andrii är högst medveten om att han riskerar att dö så fort han återvänder till hemlandet.

I drygt ett år har han varit stridssjukvårdare i Donetsk-regionen i östra Ukraina. I närheten ligger staden Pokrovsk, ett av de värsta avsnitten på fronten där en enorm mängd ryska drönare cirkulerar i luften dygnet runt.

Andrii framstår som lugn, eftertänksam, ibland ironisk. Blir arg och ledsen när han pratar om kriget och tillvaron på fronten men utan att en enda gång höja rösten.

Under dagarna i Skåne håller han låg profil och deltar helst inte i sportaktiviteterna, mer än fallskärmshoppning.

– Sport är inget för mig. Vad jag gör i stället? Duschar – länge och varmt, flera gånger om dagen. Vid fronten kan det gå en vecka mellan duscharna, så det är verkligen lyx för mig. Jag har också lärt känna några andra deltagare som jag kan prata om kriget med. För trots att jag är i Sverige är tankarna hela tiden kvar vid fronten.

I det civila jobbade Andrii som jordbruksmekaniker på en stor gård utanför staden Radomyshl i norra Ukraina, där kriget inte är lika påtagligt som på många andra ställen. Blåbär och sparris plockades, sorterades och paketerades för att säljas vidare till stora matkedjor.

Andrii Larionov på sin 27-årsdag. Trots att han befinner sig i Sverige är tankarna hela tiden kvar vid fronten och kamraterna där.

FOTO: MARIA NORELL

Andrii lyser upp när han berättar om hur de använde de bästa italienska sorteringsmaskinerna och om hur han kunde plocka dyrbar sparris direkt från fälten.

Han valde frivilligt att ansluta sig till armén 2024, när tanken hade mognat tillräckligt länge. Syftet var att bli stridande soldat.

– Men det måste finnas sjukvårdare i gruppen och jag var den som hade mest fallenhet.

Efter en kortare grundutbildning tjänstgör han numera som assistent till en mer erfaren sjukvårdskollega. Uppgiften är att försöka hålla sårade soldater vid liv tills de har evakuerats med bil till stabiliseringspunkter där annan sjukvårdspersonal tar över. Stridssjukvårdarna utför också första hjälpen på civila som bor nära fronten.

Främst handlar det om att stoppa massiva blödningar, vilket är extremt tidskritiskt. När en tourniquet (verktyg som används för att snöra av blodförsörjningen) sätts på för att tillfälligt stoppa blödningen, måste denna plockas bort inom två timmar för att inte orsaka permanenta skad-

Konstanta attacker
”Vi är under konstant attack och kan inte köra på vanliga vägar utan åker över fälten där det skumpar hela tiden, samtidigt som jag ska försöka hålla patienterna stabila.”

Andrii Larionov

or. Något som är omöjligt om patienten inte tar sig till stabiliseringspunkten.

– Om tourniqueten sitter kvar i åtta timmar blir det amputation i hundra procent av fallen.

I början av den fullskaliga invasionen fanns cirka en timmes fönster tidigt på morgonen och sent på kvällen när drönare inte användes. Därmed fanns större möjlighet att på ett säkrare sätt evakuera sårade soldater. Numera finns inte några säkra tider för evakuering.

– Det är omöjligt för folk som inte varit där att förstå hur många drönare det är i luften.

Vi är under konstant attack och kan inte köra på vanliga vägar utan åker över fälten där det skumpar hela tiden, samtidigt som jag ska försöka hålla patienterna stabila.

Andrii konstaterar stilla att han alltid är rädd.

– Men jag tänker inte på min egen säkerhet, utan på mina kamraters. De skyddade mig under åren jag var civil, nu är det min tur att rädda dom.

Under året som gått har Andrii förändrats både mentalt och fysiskt. Han påpekar att det är oundvikligt när man känt raketexplodera eller haft Shahed-drönare rakt ovanför huvudet.

– Det stärker nervsystemet – eller förstör det, beroende på hur man ser det. Jag hade många föreställningar om kriget tidigare som inte stämmer. Det är inte som på film, verkligheten är svårare än man kan föreställa sig. Som nykomling måste man dessutom förtjäna respekten från de andra i gruppen och det tar väldigt långt tid. Det gör det inte lättare. Samtidigt har kriget fått mig att älska livet mer.

Två gånger har han fått åka hem och hälsa på sin fru och sina föräldrar under det gång-

na året. Det kan låta lite – men enligt Andrii är det precis tvärtom. Det dåliga samvetet över att inte finnas på plats och bidra vid fronten gnagde ständigt i honom.

– Soldaterna kan ibland inte lämna fronten på tre, fyra år. Så ärkligt, två gånger på ett år är för mycket.

Som 27-åring drömmer Andrii Larionov inte längre om att återvända till blåbärs- och sparrisfarmen.

– Ett fritt land, det är allt jag önskar. Men jag vet att efter det här kriget väntar ett nytt. Ryssland vill inte ha människor som kan tänka och göra motstånd. Blir det fred nu kommer de tillbaka om några år med en ny armé.

■ **Har du tappat hoppet?**

Han skrattar till.

– Vet du, jag är ett stort Star Wars-fan. Här vid Bosjökloster hittade jag en plats som ser ut som planeten Naboo (hem för det natur- och fredsälskande naboofolket). Det fick mig att tänka på att det alltid finns hopp.

MARIA NORELL

fritt land är allt jag önskar”

I det civila jobbade Andrii som jordbruksmekaniker på en stor gård utanför staden Radomyshl i norra Ukraina.

FOTO: MARIA SYROTIUK

”Man vet aldrig vilka som överlever natten”

YSTAD

26-åriga kirurgen Polina Rahulina drömmer om familj, hund och ett hus vid havet.

I stället räddar hon sårade soldater vid fronten.

– Det första jag gör varje morgon är att sms:a min familj och fråga om de lever. Man vet aldrig vilka som överlever natten, säger hon.

■ Både pappan och pojkvännen är militärer. Själv arbetar Polina Rahulina som ortopedisk kirurg på ett civilt sjukhus i Dnipro-regionen till vardags, och vid sidan av det som volontärläkare vid fronten i Donetsk och Cherson genom organisationen Hospitalers.

Men hon är lika orolig för sin mamma som är kvar i hemstaden Mykolajiv.

– Ryssarna bombar civila varje natt. I går kanske du befann dig på ett ställe och i dag är det förstört. Man vet aldrig vilka som överlever natten. Det är vår verklighet, konstaterar Polina.

Redan i början av den sex år långa läkarutbildningen visste Polina att hon ville bli ortopedisk kirurg. Hon såg framför sig en framtid när hon hjälpte personer med skador som frakturer och trasiga ligament.

I stället kastades hon ut i en verklighet där 80-90 procent av patienterna på civila sjukhus är militärer, och skadorna orsakade av drönare, granater och stridsvagnar.

Fronten ligger bara fem mil från hennes hus och när hon beslöt sig för att bidra även där, var det med funderingar på om hon verkligen skulle klara av det.

– Men det visade sig att jag var bra på att behålla lugnet och göra vad som krävs. Jag blev extremt motiverad till att lära mig mer och rädda fler liv.

Evakueringskedjan för sårade soldater är lång och i många steg. Polina volontärarbetar både som medevac – medicinsk evakuerare som hämtar sårade soldater i närheten av fronten och kör dem till stabiliseringspunkten – och som läkare på den sistnämnda.

Stabiliseringspunkten är ett tillfälligt och undantags

Vid 26 års ålder har kirurgen och volontären Polina Rahulina sett fler döda människor än hon kan räkna. Men hon vågar fortfarande drömma om att en dag få bo i ett hus vid havet i ett fritt och tryggt Ukraina.

FOTO: MARIA NORELL

sjukhus, oftast cirka en mil från fronten, där patienterna får omedelbar, livsavgörande vård innan de kan transporteras vidare i kedjan. Avancerad utrustning gör det möjligt att operera och amputera, där emot finns inte tid för ”finlir”, som Polina säger.

Scenerna hon beskriver är som hämtade ur en skräckfilm. Många patienter har en kombination av allvarliga skador, kanske både på armar, ben, huvud samt invärtes. Hon beskriver grafiskt hur maginnehåll kan hänga utanpå magen och hjärnor utanför huvudet.

Ibland kommer soldater med svåra plågor som inte kommer kunna överleva.

– Då är det vår uppgift att berätta att det enda vi kan erbjuda är en lugn och smärtfri död, förklarar hon stilla.

Till stabiliseringspunkten

levereras även döda kroppar från fronten. Vid 26 års ålder har Polina sett fler döda människor än hon kan räkna. Även många av hennes vänner har dött, bland annat en ung kollega vars sjuktransport blev attackerad. Hotet från luften är ständigt närvarande när sjukvårdsteamet jobbar.

För att klara av tillvaron på fronten menar Polina Rahulina att det bara finns ett sätt:

– Övertänk inte! Det gör ingen nytta. Var medveten om varför du är där, gör ditt jobb och hantera känslorna senare.

Ibland gråter hon i hemmet, men främst försöker hon utöva olika sporter för att rensa hjärnan. Hon brukar också hjälpa veteraner och gamla människor med att utföra diverse sysslor.

– Det lugnar mig och jag känner att jag gör nytta. Om mitt liv går ut på att hjälpa andra? Ja, men jag är ukrainare och att

hjälpa varandra är det ukrainska folkets styrka!

Polina talar lågmält och eftertänksamt, och utstrålar samtidigt trygghet, beslutsamhet och den där ukrainska styrkan hon nämner. När känslorna bland deltagarna i Repower vid ett tillfälle går heta – sjukvårdspersonal från olika delar av evakueringskedjan diskuterar sina olika förutsättningar – är det Polina som bland hundra personer räcker upp handen och sansat belyser situationen från flera håll. De andra lyssnar, nickar – och föreläsningen om hur explosioner påverkar hjärnan kan fortsätta.

En annan dag föreläser 26-åringen om sina erfarenheter för anställda vid Region Skåne.

– Vistelsen här har varit väldigt bra för mig. Den har hjälpt mig att slappna av och uppleva nya saker, men även genom att

få utbyta erfarenheter och skapa kontakt med svenska volontärer som kanske kan hjälpa oss med saker vi behöver, säger hon och nämner medicinsk utrustning, bilar och näringsrik mat till soldaterna som mest angeläget just nu.

Under dagarna i Skåne har Polina hängett sig åt aktiviteter som segling, fallskärmsbrottning och surfing på elektrisk surfbräda.

Hon har delat med sig av sina drömmar om en egen familj, hund, hus vid havet och en trädgård full av blommor.

Den här varma sommarmkvällen dansar hon dessutom helhjärtat till coverlåtarna av Oasis och John Denver som två trubadurer framför på en strandbar i solnedgången.

För en gångs skull får hon känna sig som den 26-åring hon är.

MARIA NORELL

Lösning sidan 27

[illegible]

”Vår skyldighet att vara förbere

■ Kommunchefen Ida Texell gillar att kavla upp ärmarna

UPPLANDS-BRO

Få kommunchefer har så mycket erfarenhet av krisledning som Ida Texell.

I hennes kommun Upplands-Bro har man byggt en modell för lokal motståndskraft som blivit omskriven, med bland annat digital civilförsvarsutbildning för alla anställda liksom en särskild kommunbuss som är redo att rycka ut i händelse av kris.

– Det är vår skyldighet att vara förberedda på det oförberedda.

■ 2021 inser Ida Texell att något är på gång i Ryssland. Dels utifrån Putins retorik, men också de oroväckande truppflyttningar som görs.

Hon informerar kommunstyrelsen och går därefter upp i stabsläge med sin ledning. Tillsammans kartlägger man bland annat sårbarheter i vattenförsörjning, livsmedelslogistik, avlopp och energiberoende.

Anställda och politisk ledning får gå utbildning i civilt försvar för att förstå sin roll i den större helheten: Vad är viktigt att upprätthålla? Hur kommunicerar vi om vanliga kanaler slås ut? Vad gör du om du är ensam på plats och något händer?

– När de ryska anfallen började på natten den 24 januari är vi redan i gång och har förberett för att krigsplacera vår personal, förberett för flyktingmottagande och övat på olika scenarier för att förstå våra sårbarheter när det gällde viktiga samhällsfunktioner, säger Ida Texell.

Men då, 2021, möttes förberedelsearbetet i Upplands-Bro också av visst motstånd. Många hade svårt att ta in hotet från Ryssland – bara tanken på ett krig i Europa väcker rädsla.

– När kriget väl var ett faktum kände jag själv ett enormt obehag, ”fy fan, nu händer det”, liksom. Men vi har en skyldighet att vara förberedda när krisen kommer, och just nu lever vi dessutom i en mycket, mycket osäker tid.

Ida Texell är en person man gärna vill hålla i handen om det

blir kris och panik. Med bakgrund som bland annat brandingenjör, räddningschef och sakkunnig på nationell nivå är hon trygg med vad hon kan men vet också sina begränsningar. Genom sin karriär har hon tvingats hantera plötsliga dödsfall på jobbet, bombhot, gängkonflikter och pandemi. Många gånger med handlingskraft, ibland också med känslor av vanmakt.

– När det gäller pandemin har jag granskats tre gånger, så jag vet vad vi gjorde för fel och vad vi kan göra bättre.

Hon drivs av en stark vilja att kavla upp ärmarna och hjälpas åt. Inte för inte har hon också varit styrelseordförande i den nationella scoutrörelsen.

– Jag är genuint intresserad av samhällsfrågor, säkerhet, krisberedskap och mänskliga rättigheter. För mig hänger de sakerna ihop, säger hon.

Därför tvekade hon inte när hon erbjöds rollen som kommundirektör i Upplands-Bro. Det är ju kommunerna, snarare än myndigheterna, som står för en stor del av den breda funktionaliteten i samhället menar hon:

– Dessutom får du direkt återkoppling om något inte funkar, vare sig det gäller dålig snöröjning eller inget vatten i kranen. Det är häftigt men också utmanande.

I sin nya roll började Ida Texell med att bryta ner stuprör och sugrör, som hon kallar det. Hon upplevde att den kommunala organisationen präglades av en hel del ”mitt ansvar och ditt ansvar”, men inte särskilt mycket ”vi”.

– Jag vill inte leda olika förvaltnings, utan en organisation där vi kan lita på varandras förmåga och kompetens. Vi behöver jobba tillsammans för att vara så redo vi kan inför det oväntade. För krisen kommer sällan på fikarasten när alla är samlade och alerta. Då gäller det vi att vi känner varandras verksamheter och vet hur vi ska använda resurserna.

Ett robust civilförsvar förutsätter först och främst att människor måste gå till jobbet. Därför övar kommunens

Från stabssrummet leder Ida Texell kommunens arbete, här har även kommunstyrelsen sina möten. Rummet ä

Tvekade inte inför rollen

”Jag är genuint intresserad av samhällsfrågor, säkerhet, krisberedskap och mänskliga rättigheter. För mig hänger de sakerna ihop.”

Ida Texell, kommunchef Upplands-Bro

verksamheter regelbundet i hur medarbetarna ska ta sig till sin arbetsplats vid en kris. Men också utifrån olika scenarier; från snökaos till väpnade angrepp och alla de följeffekter man inte alltid tänker på.

Det fullskaliga strömavbrottet i Spanien och Portugal blev en viktig påminnelse om hur sårbar man blir – människor dog ju, säger Ida Texell.

– Ukraina har också lärt oss viktiga saker. Som betydelsen

av cybersäkerhet och att samverka med civilsamhälle och näringsliv. Beredskapsarbetet bygger på ständig kunskapspåfyllnad och övning.

Eftersom kommunerna har ansvaret att samordna åtgärder lokalt i krissituationer är det viktigt att ha koll på vilka resurser som finns att tillgå i närområdet och hur de kan användas.

– Vi samverkar med organisationer och företag för att kunna säkra mat, vatten, läkemedel, el, bränsle och transporter

dda på det oförberedda”

Ida Texell har också den centrala platsen vid krislägen, med papperskartor, telefonlistor och annan nödvändig utrustning.

FOTO: MELKER DAHLSTRAND

ter när det behövs. Vi har även tillgång till större fordon via gymnasiets fordons- och transportprogram men också från vissa företag. Kommunledningen har en skyddad stabsplats där man tagit fram prioriterings- och kontaktlistor och vem som ska göra vad när det oväntade händer. Upplands-Bro var även första kommun i Stockholms län som skaffade det signalskyddssystem som krävs för att kunna skicka och ta emot digital information med försvarssekretess.

En annan funktion, som man troligen är ganska ensamma om, är en beredskapsbuss som snabbt kan nå ut med information till medborgarna i krislägen. – På det viset kan vi berätta vad som händer, var det finns tillgång till vatten, värme och wifi och även skriva ut informationslappar som folk kan dela ut till andra för att nå ut ännu mer. **Ida Texell har också** en liten kriscentral hemma med kartor, powerbanks, checklistor,

koder, extratelefon och viktiga telefonnummer. Liksom en färdigpackad krisväska med ombyten, anteckningsmaterial och proviant. – Pandemin lärde mig hur man leder hemifrån, och i akuta situationer förlorar man tid på att försöka ta sig till jobbet. Då är det jättebra med möjligheten att rodda från en annan plats. Mina förvaltningschefer tänker på samma sätt, och det är en stor fördel.

PERNILLA FREDHOLM

Genom kommunbussen kan Upplands-Bros kommun snabbt nå ut till invånarna med viktig information i händelse av kris.

Kommunbussen är som ett beredskapsfordon, utrustat med solceller, skrivare, megafon, vevradio, kartor, krisväska och annat som kan behövas när läget är akut.

PROFIL

Ida Texell

- **Ålder:** 45 år.
- **Gör:** Kommundirektör i Upplands-Bro.
- **Bor:** I Sollentuna.
- **Familj:** Make, två barn, 15 och 16 år.
- **Gör när jag inte jobbar:** Läser mycket och arbetar i trädgården.
- **Läser just nu:** ”Den dolda alliansen” av Mikael Holmström.

TIPS

Så förbereder du dig och ditt team

- Ida Texells förslag på hur du förbereder dig och ditt team:
- Hur agerar vi om det svåraste inträffar, och vad är det vi vill försvara? Att förstå Sverige i Nato är något vi alla behöver göra.
 - På många arbetsplatser finns en krisplan, men tänk också på att utbilda alla chefer och kollegor inom ramen för höjd beredskap. I krig behöver grundläggande saker fungera samtidigt som kriget pågår – träna därför på olika scenarier som ett stortskaligt elavbrott eller storskaliga hot, där kriget och freden pågår samtidigt.
 - Se till att viktiga dokument också finns analogt, till exempel kartor och telefonlistor. Utan mobil och gps blir det mycket svårare att ta sig fram effektivt.
 - När krisen kommer behöver du som chef kunna fatta snabba beslut. Du behöver ha analytisk förmåga, kunna använda dig av dina erfarenheter men framför allt ha god självkännedom. Fundera över hur du reagerar i svåra situationer. Alla påverkas känslomässigt av svåra saker – därför är det bra att vara förberedd så att man slipper leta efter viktiga saker när krisen slår till.

Artikel om dygnspass fick

Tjugofyra7:s artikel i det förra numret om att antalet anställda i räddningstjänsten inte har förändrats nämnvärt mellan 2023 och 2024 har väckt mycket reaktioner.

I artikeln konstateras att missnöjet mot de EU-styrda arbetstidsreglerna inte har lett till massavhopp. Men så ska man inte tolka statistiken, menar flera brandmän som kontaktat tidningen. Här kommer deras åsikter i sammandrag.

”Det blir stora problem när många går i pension”

– Det kan mycket väl stämma att antalet brandmän är det samma som tidigare. Men på min station och på många stationer där jag känner personer runt om i Sverige är det många som slutar.

Det säger Paulina Häggström, räddningstjänsten i Stockholm.

■ Brandmän som har jobbat länge och omfattas av de gamla reglerna för SAP-R (särskild avtalspension för räddningstjänsten) har enligt avtal rätt att gå i pension vid 58 års ålder. Bland dem som väljer att gå då är arbetstiderna ett vanligt skäl till att man inte vill eller orkar fortsätta några år till.

Paulina Häggström, brandman i Stockholm, påpekar att det är allvarligt när personer med många år i yrket slutar.

Med tanke på deras långa anställningstid är det mycket kunskap och erfarenhet som går förlorad varje gång någon slutar redan vid 58.

– Detta är ett yrke som man behöver ofantligt många år för att bli bra på. Jag är rätt säker på att när alla som har SAP-R men som tycker det är värt att hårdha igenom detta, har gått i pension inom cirka åtta år, då kommer värsta fallet.

– Då kommer det här yrket att gå från att ha en medeltid i kåren på 20-30 år innan du går i pension eller slutar, till att folk kommer att sluta efter

Missnöjet syns inte

”Det kanske inte syns i den nationella statistiken än men missnöjet finns och det kommer hända saker.”

Paulina Häggström

fem-tio år. Alla förstår vad det får för konsekvenser. Det tar 10-15 år att bli bra på det här yrket när du blir upplärd av någon som har jobbat 20-30 år. Jämför det med att bara jobba fem år och sluta precis när du har grepp om vad du gör, för att du tycker inte att det är värt det längre. Jag är rätt säker på att det kommer att brinna ner ofantligt mycket mer byggnader och tyvärr kommer fler personer dö i olyckor på grund av okunskap.

– Det kanske inte syns i den nationella statistiken än men missnöjet finns och det kommer hända saker. Artiklar som den här hjälper inte vår sak, och då menar jag inte bara brandmännen utan för hela Sverige.

– Sedan dessa arbetstidsregler har införts så är många, inklusive jag, mer trötta och stressade på jobbet, vilket leder till sämre arbetsmiljö och större risk för skador för både personal och tredje man.

JONAS KLINT

Antalet heltidsbrandmän i utryckningstjänst låg helt still mellan 2023 och 2024 enligt MSB:s statistik. Sverige har inte lett till massavhopp, konstaterade Tjugofyra7. Den slutsatsen är det fel att dra, menar

”Brandmän i Europa job

– Det ser inte ut som att folk lämnat, men när man ska driva runt ett strikt delat dygnsschema så krävs uppe-mot 20 procent fler brandmän, så att antalet ligger still är inte bra nog.

Det säger Marcus Aronsson, Södra Älvsborgs räddningstjänstförbund, Särff.

■ – Nu har många av räddningstjänsterna fått dispens hela veckor eller vissa dagar. Vi har dispens för fyra dygn i veckan i Särff. Men måndag, tisdag och onsdag, när vi inte får jobba dygn då det tydligen är farligt, uppstår ett problem om vi till exempel får en vakans på måndag. Någon kanske blir sjuk och då kan inte de som har jobbat söndag gå in täcka, och inte de som jobbar måndag kväll heller. Man diskvalificerar perso-

nal som inte kan gå in och täcka för vakanser.

Schemaproblematiken går inte ut över utryckningsberedskapen här och nu.

– Grunden är att vi måste bemanna grunduppdraget, beredskap mot olyckor. Det vi har fått dra ner på är övningsbiten.

I Södra Älvsborgs räddningstjänstförbund vill både arbetsgivare och arbetstagare att det ska ligga dygnstjänst i grund-schemat så att man kan plocka ut brandmän dagtid måndag, tisdag och onsdag för att hålla i övningar för de andra skiften.

I Tjugofyra 7:s artikel refererades det till ”EU-styrda arbetstidsregler som innebär att det krävs särskild dispens för att få ha dygnspass i schemat.” Det är enligt bland andra Marcus Aronsson ett felaktigt sätt

att beskriva vad reglerna egentligen innebär.

– **Läser man** EU-direktivet står det inget om dispensförfarande. Det enda EU kritiserade Sverige för var att det inte reglerades i kollektivavtalen hur man skulle kompenseras efter långa arbetspass. Hade man bara skrivit in det hade det varit lugnt. Och brandmän ute i Europa jobbar dygnspass. Det är effektivast och personalen mår bäst av det.

Att det går att få dispens löser inte problemet, menar han.

– Det ska vara restriktivt, det ska inte vara generellt. Sedan får vi i alla fall generell dispens under sommaren – det är mycket som är motsägelsefullt i detta. Varför kan vi inte förlägga dygnen som det passar med vårt sätt att jobba och kompen-

reaktioner

”Utan kampen hade det varit bedrövligt”

– Det framställs som att det inte är så farligt med de nya arbetstiderna. Men hade vi på golvet inte drivit frågan på ett konstruktivt sätt hade allt raserats.

Det säger Erik Skåpdal, Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund.

■ – Personer har verkligen lagt ner sin själ i det här, gjort undersökningar, drivit opinion, kommit med argument och lyckats trycka på och fått till det här med dispens och så vidare. Hade SKR:s originalregler gått vidare hade det varit katastrof.

Att det inte skett några massavhopp betyder inte att folk är nöjda, menar han.

– Hade vi inte lyckats ta två steg tillbaka och ett steg fram-

åt hade folk rört på sig. Jag kan byta jobb i morgon och hade jag haft SKR:s originalschemat hade jag bytt, hundra procent. Det är tack vare kampen som det funkar.

Erik Skåpdal har kollegor som slutat på grund av att schemat gör det svårt att få ihop livet med jobb och fritid.

– De flesta räddningstjänster har någon slags dispens, framför allt helger. Utan kamp hade vi inte haft helgdispenser och det hade varit bedrövligt.

Frågan om dygnspassen har skapat ett allvarligt missnöje bland personalen och många känner bristande motivation, säger Erik Skåpdal.

– De flesta brandmän är guldpersonal, pålitliga, duktiga, drillade och de har valt yrket

baserat på en tillfredsställelse i att gå till jobbet. Räddningstjänsten är ytterst kompetent personal som lätt kan hitta andra jobb där man får mer betalt. Vi har valt det här yrket för att det var ett bra schema och ett kul och tillfredsställande jobb.

■ **Har du själv funderat på att sluta?**

– Ja, när det var tal om att det inte skulle bli några dispenser funderade jag på att byta jobb. Jag kan inte jobba tre av fyra helger.

JONAS KLINT

Erik Skåpdal

”Det finns inget direktiv som hindrar oss att jobba dygn”

En brandman i Sydsverige som vill vara anonym säger att det var ”otroligt provocerande” att läsa artikeln.

■ – Det är en jätteinfekterad fråga i en bransch som har det svinjobbigt med personalfrågor redan som det är med dåliga löner, arbetsförhållanden, bortförhandlade pensioner och det ena med det tredje. Och så kommer den här skiten nu med detta arbetstidsdirektiv som Kommunal har hittat på en egen tolkning av.

■ **Vad tycker du är det mest felaktiga i artikeln?**

– I artikeln så står det ”EU:s arbetsdirektiv som innebär att det krävs särskild dispens för att ha dygnspass i schemat” – det är inte fakta.

– Det framkommer mer och mer att det faktiskt inte finns något direktiv som hindrar oss att jobba dygn. Mer eller mindre varenda räddningstjänst i hela EU jobbar dygn, men i Sverige ska man inte kunna det. Hur kan man förklara det?

Enligt den här brandmannen och andra gör kraven på dygnsvila att det behövs mer personal för att få till full bemanning.

– Det här arbetstidsdirektivet, om man skulle uppfylla det

Går ut över säkerheten
”Det gör att tredje man blir drabbad hårdast.”

Brandman i Sydsverige

till 100 procent som Kommunal tolkar det, innebär att man tappar motsvarande tusentals arbetstillfällen totalt i alla yrken som omfattas av detta. Och det finns inte personal att anställa.

Konsekvensen av schemautmaningarna är att tiden för övning och vidareutbildning minskas. Vilket i förlängningen går ut över räddningstjänsternas kompetens.

– Det gör att tredje man blir drabbad hårdast.

■ **Men det är ett faktum att det inte blir färre brandmän i tjänst – hur tolkar du det?**

– I artikeln står det att antalet heltidsanställda är nästan exakt lika många. Men många organisationer, stora som små kommuner, lever på att man har viss beläggning när det gäller heltidsanställd personal, och sen täcker man ganska ofta upp vakanser och ledigheter med vikarier och timanställda.

– När jag började tidigt 1990-

tal var det inte accepterat bland personalen att man tog in vikarier. På något sätt sänker det standarden och till viss del statusen på yrket om man kan ta in någon som inte riktigt klarar hela jobbet. Då sänker man sin egen betydelse och då är det svårt att argumentera för bättre villkor.

– Det kan mycket väl vara så att antalet heltidsanställda i utryckningstjänst är exakt lika många, men det kan vara att man har löst det med att ta timanställda och anställer dem på heltid.

Brandmannen har några år kvar till 58-strecket.

– Om man inte får jobba dygn kommer jag överväga att sluta helt och hållet då. Samtidigt är det jättemånga saker som gör att jag egentligen skulle vilja jobba vidare. Det är det sociala, det är arbetet i stort. Kollegorna är din andra familj.

Brandmannen tycker att hela historien är sorglig.

– Jag vill att både SKR, Sobona och Kommunal skulle kunna säga ”Det här blev fel, vi lägger ner, vi har redan förlorat folk till andra yrken för att det inte är hållbart längre.”

JONAS KLINT

Missnöjet mot de EU-styrda arbetstidsdirektiven och hur de tolkats i brandmän som hört av sig till tidningen.

FOTO:MELKER DAHLSTRAND

bar dygnspass”

sera i efterhand? Jobbar man ett dygn får man ett dygn ledigt. Det här har man kunnat läsa i direktivet sedan 2003.

Förutom mer komplexa scheman och mindre möjlighet till övning på jobbet går avsaknaden av dygnspass ut över brandmännens fritid och ekonomi, menar Marcus Aronsson. Kortare arbetsdagar betyder fler arbetspass och därmed fler pendlingsresor till jobbet.

– Det blir dubbelt så många resor och dubbelt så många p-avgifter. Hos oss är det 25 procent av brandmännen som pendlar en timme eller mer. Det blir mycket både pengar och tid varje månad som går till att bara ta sig till och från jobbet.

■ **Att det inte skett några massavhopp – hur tolkar du det?**

– Vi har hela tiden fått en liten morot i varje avtalsrörelse. Det har blivit lite bättre varje gång, jag tror att man lever på hoppet. Vi brandmän är lojala. Många av oss älskar vårt jobb, bland andra jag. Jag kan inte tänka mig att göra något annat. Jag tycker otroligt mycket om mina kollegor. Vi lever ihop, lagar mat ihop, tränar ihop, åker på larm ihop, upplever tråkiga saker och roliga saker – det blir en fantastisk gemenskap och som en andra familj.

Marcus Aronsson

JONAS KLINT

Rymden – från forskningsa till totalförsvarsfokus

Beredskap och totalförsvarsförmåga på jorden – och i rymden!

Det förändrade säkerhetsläget gör att behovet av rymdtjänster, för att trygga bland annat förmågan till navigering, positionering och kommunikation, ökar.

Samtidigt innebär det nya hot och risker.

– Det är en enorm resa som pågår, säger Markus Adolfsson på MSB:s nya enhet för rymdsäkerhet.

■ Polis, räddningstjänst, ambulans, elnät, kommunikationer och transporter – i dag är många viktiga verksamheter och samhällsfunktioner beroende av satelliter i rymden, så kallade rymdtjänster, för att navigera och kommunicera.

I en rapport från Totalförsvarets forskningsinstitut framgår att ett beroende av rymdtjänster återfinns inom alla beredskapssektorer.

– Behovet av en fungerande rymdinfrastruktur har ökat i och med det förändrade säkerhetsläget. Man kan inte enbart vara beroende av infrastruktur som är markbaserad. En fiberkabel kan kapas och då behövs något att falla tillbaka på – internet eller kommunikation kan levereras via satellit i stället, säger Markus Adolfsson.

Han jobbar på MSB:s enhet för rymdsäkerhet som bildades tidigare i år. Myndigheten har visserligen arbetat med rymdfrågor sedan 2014, men bildandet av en enhet och en ökning av personalen som jobbar med frågorna (från fyra till sju än så länge) visar att rymdområdet blir allt viktigare inom det civila försvaret, där MSB från och med i år fått ansvar för samordningen av rymdfrågor. Även Försvarsmakten ökar sin personal på rymdområdet kraftigt.

– Rymden har under en väldigt lång tid setts som en forskningsarena och ett naturvetenskapligt område. Man har mer fokuserat på hur vi ska ta oss till månen igen, om det finns liv på Mars eller hur vi kan överleva vädret bättre. Nu har rym-

den blivit en infrastrukturarena med ett säkerhetsperspektiv utifrån hur man kan nyttja rymden för att stärka säkerheten och öka förmågan inom såväl det civila som militära försvaret. Så det är en enorm resa som pågår.

MSB:s arbete med rymdsäkerhet styrs till stor del av Sveriges försvars- och säkerhetsstrategi för rymden som publicerades förra sommaren. Myndigheten arbetar aktivt för att bland annat tillgängliggöra säkra och robusta rymdtjänster som en del av lednings- och sambandslösningen för det civila försvaret.

En stor del av arbetet är kopplat till EU:s rymdprogram, som utvecklar rymdtjänster för att skapa ett säkrare och mer oberoende Europa i tider av geopolitiska förändringar.

– MSB deltar aktivt i arbetet på EU-nivå och bevakar rymdtjänsternas utveckling: att det sker utifrån svenska önskemål och svenska säkerhetskrav men framförallt genom att vara kontaktpunkten på nationell nivå för de aktörer som vill ha tillgång till dem, berättar Markus Adolfsson.

Exempel på rymdtjänster som utvecklas inom EU är satellitkommunikation genom projekten Govsatcom och Iris².

För att sätta det i kontext kan man tänka Elon Musks satellitnätverk Starlink, som möjliggör internetuppkoppling och kommunikation även på avlägsna platser utan fast telekommunikationsinfrastruktur.

Till exempel har Starlink stor betydelse för Ukraina i kriget. Skulle USA stänga ner Ukrainas tillgång till satellitnätverket har Europa i dag inget som skulle kunna ersätta det, men det jobbas för fullt med att utveckla Iris² som är EU:s variant av Starlink.

Markus Adolfsson

Det förändrade säkerhetsläget gör att behovet av rymdtjänster ökar, för att bland annat trygga internet och

– Viss förmåga finns redan men den täcker inte alla behov. Jag skulle säga att vi pratar om tidigast år 2028-2030 innan vi har full rådighet inom EU.

Detsamma gäller EU:s säkra och robusta satellitnavigeringstjänst Galileo PRS, som utvecklas inom det så kallade Galileoprogrammet och riktar sig till användare inom samhällsviktig verksamhet. Galileo erbjuder i dag en motsvarighet till GPS som vi använder dagligen i vår mobil för navigering med olika kartappar, men aktörer saknar i stor utsträckning tillgång till ett robust alternativ.

I början av hösten blev det stora rubriker när flygplanet som EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen färdades i till Bulgarien utsattes för en misstänkt rysk störningsattack. GPS-systemet slogs ut och piloten behövde använda papperskartor för att kunna landa.

Liknande störningar har inträffat i det svenska luftrum-

met kontinuerligt sedan slutet av 2023. Det senaste året har även sjötrafiken i Östersjön drabbats gång på gång.

– Det är en del av en hybridpåverkan. Främmande makt vill testa och utmana systemet och se hur Sverige agerar och reagerar, så vi kommer nog få leva med störningarna ett tag framöver, spår Markus Adolfsson.

MSB följer var i närområdet det finns störningar och utvecklar olika typer av system för att stötta aktörerna. Exempelvis tillhandahåller man sedan 2024 en lägesbild över störningar i satellitnavigeringstjänster för luftrummet.

Störningarna i luften och till havs har, precis som i Ursula von der Leyens fall, inneburit att berörda aktörer behövt falla tillbaka på redundanta, alternativa lösningar såsom navigering med sjökarta.

– Det visar inte minst på sårbarheterna i satellitnavigeringen. Det finns ett stort behov av säkrare lösningar som Galileo

PRS, där signalen är krypterad och mer robust.

■ **USA, Ryssland och Kina har redan motsvarande säkra system i gång. Varför ligger EU efter?**

– Det finns flera förklaringar till detta, bland annat att det tar lång tid att utveckla satellitkomponenter och rymdtjänster. Du behöver bland annat bygga upp en markinfrastruktur som kan kontrollera och styra satelliterna, själva satelliterna ska utvecklas och designas, och enheter och terminaler för slutanvändare byggas upp. Projektet Galileo har pågått sedan tidigt 2000-tal och med facit i hand skulle man kanske ha börjat tio år tidigare, men då bedömdes inte behovet vara lika stort och EU var inte redo för den typen av projekt. Man ska också bära med sig att Galileo som infrastrukturprojekt är det största som finns på EU-nivå, så det är enormt mycket pengar som satsas.

Han lägger till att det heller inte alltid är fel att ligga efter.

– Det kan vara problematiskt

kommunikation via satelliter.

FOTO: CONNECT IMAGES/JOHNER

här och nu men man kan dra erfarenheter av de misstag som andra har gjort.

Samtidigt understryker Markus Adolfsson att vi aldrig får bygga in ett ensidigt beroende av rymdtjänster.

– Man ska inte ha ett ensidigt beroende av någon infrastrukturtyp, utan sömlöst kunna falla mellan de olika typer av tekniklösningar som finns för navigering, kommunikation, ob-

servation och övervakning. Det måste jobbas med kontinuitetshantering ute i systemet. Alla störningar kan inte byggas bort helt, då krävs det att man har något att falla tillbaka på.

En trolig framtid är att rymden kommer spela en allt större roll i krigföringen. Till exempel går det att styra satelliter för att avlyssna andra satelliter. Försvarsmakten varnar för att det i en snar framtid kan uppstå ”dueller” mellan satel-

liter där aktörer försöker blanda, störa eller förstöra varandras system. Ryssland och Kina har redan utvecklat förmågor för att direkt angripa satelliter.

Det är med andra ord oerhört viktigt att bevaka rymddomänen, kartlägga beroenden och sårbarheter och bygga upp en förmåga att hantera eventuella incidenter.

Redan nu bevakas Gali-

leo-systemets satelliter och markinfrastruktur dygnet runt. Infrastrukturen är placerad runt om i världen, bland annat på anläggningen Esrange i Jukkasjärvi. MSB fungerar både som kontaktpunkt och incidenthanteringskoordinator på nationell nivå.

Klart är att MSB, och snart Myndigheten för civilt försvar, kommer få mer och mer att göra på rymdsäkerhetsområdet. För att nå effekt i systemet sä-

ger Markus Adolfsson att myndigheten arbetar aktivt med att bredda den allmänna bilden till att handla om mer än utomjordingar och månlandningar.

– Rymden ligger visserligen på en annan nivå rent altitudsmässigt (skratt) men det är en infrastrukturarena för samband och navigering precis som de lösningar vi använder på marken.

MARIA NORELL

FAKTA

EU:s flaggskeppsprogram för rymden

■ MSB har flertalet uppdrag med koppling till EU:s rymdprogram och är behörig myndighet för de myndighetstjänster som erbjuds inom Galileoprogrammet och för säker satellitkommunikation (Govsatcom och Iris²), vilket innebär att samordna arbetet i Sverige och hantera dess framtida användning.

I EU:s rymdprogram ingår fem delprogram:

■ **Copernicus** – EU:s jordobservationsprogram där data in-

hämtas via satelliter och data på plats via sensorer på marken, i luften och havet.

■ **Galileo** – EU:s eget globala system för satellitnavigering, som ger mycket exakta data för global positionering. Ägs och förvaltas av EU-kommissionen och finansieras genom medlemsländernas EU-avgift. Galileo är det enda satellitnavigeringssystemet i världen som drivs under civil kontroll. På det sättet borgar man för att minska

risker för att GNSS-tjänster (satellitnavigering) görs otillgängliga vid geopolitiska förändringar. Galileo erbjuder öppna tjänster (likt amerikanska GPS) och kan användas i alla mobiltelefoner som sålts inom EU senare än 2022. Galileo PRS är en stängd GNSS-tjänst avsedd för ackrediterade användare inom samhällsviktig verksamhet och är under utveckling.

■ **Egnos** – tilläggsystem som erbjuder användare inom bl a

sjöfart och luftfart i Europa högprecisionsnavigering.

■ **Govsatcom/Iris²** – erbjuder säkra och robusta satellitkommunikationstjänster med särskilda säkerhetskrav. Under de första åren, 2025 och framåt, kommer de tjänster som erbjuds inom Govsatcom tillhandahållas via upphandling från statliga och kommersiella leverantörer av befintliga satellitkommunikationssystem. Över tid kommer kapaciteten i Govsatcom kom-

pletteras med kapacitet från Iris² (Infrastructure for resilience, interconnectivity and security by satellite), en EU-ägd mark- och rymdinfrastruktur som ska vara i drift år 2031.

■ **Rymdlägesbild** – syftar till att samla data och information om vad som händer i rymden och övervaka rymdinfrastruktur (satelliter och markinfrastruktur såsom antenner). Här ingår även bl a bevakning av rymdväder och jordnära objekt.

De största hoten mot rymdtjänster

Avbrott i rymdtjänster kan leda till stora samhällsstörningar och alla delar av rymdinfrastrukturen kan påverkas av flera olika sorters hot.

MSB hanterar och förebygger konsekvenser av hot, varav de största är:

■ Solstormar

Solstormar är mycket kraftiga energiutbrott på solen som består av strålning och laddade partiklar. När solstormar riktas mot jorden kan de störa satellitsignaler som skickas genom atmosfären. Det kan bland annat påverka kraftnät, långa ledningar och kommunikation. MSB tillhandhåller bland annat en solstormstjänst.

■ Rymdskrot

Satelliter som är förbrukade eller inte längre används kallas för rymdskrot. Rymdskrot kan även skapas när satelliter krockar, vilket resulterar i att delar skickas ut i olika omloppsbanor runt jorden. Antalet omloppsbanor är begränsade och rymdskrot kan i värsta fall orsaka att omloppsbanor blir oanvändbara.

■ Cyberhot

Rymdinfrastruktur och rymdsystem är precis som it-system sårbara för cyberhot. Rymdsystem utgör intressanta mål för en cyberattack och kan orsaka avbrott i rymdtjänster samt påverka ett stort antal viktiga nationella och internationella samhällsfunktioner.

■ Elektromagnetiska hot

Elektromagnetiska hot är när någon avsiktligt stör ut eller påverkar det elektromagnetiska spektrumet. En rymdtjänst kan framförallt påverkas genom att någon eller något:

- stör frekvensbandet i det område där satellitsignaler tas emot, vilket kan leda till att signalen helt eller delvis uteblir, eller

- vilseleder mottagaren genom att sända ut en felaktig signal. Den felaktiga signalen kan till exempel bestå av felaktig positionsinformation som skickas till en GPS-mottagare, vilket kan leda till att mottagaren tror sig vara på ett annat ställe än var den egentligen är.

Snart kanske skäggen ryker

■ Nya krav vid maskutprovning kräver renrakat ansikte

Arbetsmiljöverkets krav på hur testning av skyddsmasker ska gå till kan leda till att brandmän med skägg måste raka av sig det.

– Det här är inget som underlättar rekryteringen av nya brandmän, säger Jerker Sturedahl, operativ chef på Räddningstjänsten i Jönköping.

■ Vid årsskiftet gjorde Arbetsmiljöverket ett förtydligande angående vad som gäller vid täthetsprovning av andningskydd.

– Arbetsmiljöverket hänvisar till en certifiering för täthetsprovning enligt en ISO-standard. I den standarden står det ganska tydligt att i testet ska ett tätsittande andningsskydd sluta tätt mot huden. Det får alltså inte vara någonting mellan maskens gummi och huden, inte en balaklava eller skägg. Så långt är det ganska tydligt om man ska vara krass.

Det här har ändå lett till en hel del tolkningsproblem ute i räddningstjänsterna. Ska arbetsgivaren kräva av alla brandmän med skägg att renraka sig i ansiktet för att få kunna testa en skyddsmask? Det uppfattas av många som onödigt hårt.

– En del har sitt skägg som en del av personligheten och lägger både tid och pengar på att ha ett snyggt skägg.

■ **Gäller tvånget att raka sig även om man har ett kortare skägg?**

– Enligt Isostandarden, ja.

Ska då arbetsgivaren bara lära sig att leva med det här

Jerker Sturedahl, operativ chef på Räddningstjänsten i Jönköping, vill egentligen inte kräva renrakade ansikten vid testning av andningsskydd, men kommer kanske att behöva göra det.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN

kravet och ta fram rakhyvlarna oavsett vad brandmännen tycker? Riktigt så enkelt ser det inte ut att vara. Det finns flera faktorer som öppnar för

olika tolkningar. Tillverkaren av andningsskydd som är den klart dominerande på marknaden skriver enligt Jerker Sturedahl i rökskyddens instruk-

tion att man kan sätta på sig en balaklava först, alltså en mjuk ansiktsmask av textil, och sedan masken.

Både Jerker Sturedahl och brandmän som Tjugofyra7 varit i kontakt med säger att eftersom rökskydden som används har ett övertryck i masken så behöver de inte sluta helt tätt mot huden. Konstruktionen gör att röken transporteras ut från ansiktet.

– Vi har inte haft problem med att brandmän har drabbats av sveda i ögonen för att de har haft skägg. Men i Isostandarden står det tydligt att maskerna ska testas utan övertryck.

En lösning som vissa räddningstjänstorganisationer har valt är att inte alls betrakta rökskydd med övertryck som en tätsittande mask, med hänvisning till att de fungerar utmärkt med balaklava. Därför har de inte krav på testning enligt den aktuella standarden.

Det finns enligt Jerker Sturedahl ingen praxis att luta sig mot, då de olika tolkningarna aldrig har prövats rättsligt.

I Jönköping håller räddningstjänsten frågan öppen fortfarande och tills vidare kräver man inte renrakning. Hitills har ingen brandman i Jönköpings län behövt raka sig mot sin vilja, trots att det gått över ett halvår sedan Arbetsmiljöverket kom med sitt förtydligande.

– Vi har inte bestämt oss för hur vi ska göra, men vi kommer att behöva göra det under hösten.

Skägg och provning av andningsskydd går inte bra ihop.

FOTO: ARKIVBILD

Som chef känner sig Jerker Sturedahl klämd mellan motstridiga intressen. Arbetsmiljön och säkerheten för de anställda är alltid prio ett, och man vill inte vara en arbetsgivare som struntar i regler. Samtidigt vill han inte kräva att brandmännen ska renraka sig om de inte vill, med tanke på att det går att ifrågasätta behovet av åtgärden.

– Hur man än vänder sig kan det bli fel.

Enligt Jerker Sturedahl skulle ett krav på renrakade ansikten kunna bli ett problem när det gäller att rekrytera nya brandmän, särskilt deltidare.

– Funderar du på att börja som deltidsbrandman och får höra att du måste raka av dig skägget kanske du inte är intresserad längre. Det är ju ingen stämningshöjare direkt.

JONAS KLINT

Första övningen av försörjningsberedskapen till sjöss

Cirka 200 deltagare och bred uppslutning från både näringslivet och berörda myndigheter. Det gjorde Totalförsvarsövning DSM 25 utanför Göteborg till den första sjöfartsövningen i sitt slag.

– En otroligt lyckad övning, säger Christine Odhnoff på MSB.

■ Fungerande sjötransporter är avgörande för Sveriges utrikeshandel, och därmed för Sveriges försörjningsberedskap.

Ändå har inte myndigheter-

na övat kris- och krigsscenarioer inom sjöfart. Tills nu. Under några dagar i början av september genomfördes totalförsvarsövningen i samband med sjöfartsbranschens internationella event Donsö shipping meet (DSM), som hålls vartannat år i skärgården utanför Göteborg.

Övningen var resultatet av ett intresse från både företag och myndigheter att utveckla förmågan till privat-offentlig samverkan under höjd beredskap.

Övningen leddes av Trafikverket. Andra myndigheter

var bland andra Försvarsmakten, Sjöfartsverket, Kustbevakningen, Transportstyrelsen, Länsstyrelsen i Västra Götalands län och MSB.

MSB medfinansierade övningen, deltog i planeringen och utvärderar den.

Privata aktörer som deltog i både planering och genomförande var bland annat branschorganisationer, rederier, lastägare, hamnar, varv, mäklare och försäkringsbolag.

Flera rederier ställde upp med båtar i övningen där även

skärgårdsbåtar, kustbevakningsfartyg och militärfartyg deltog.

– Vi ville testa alla de funktioner som behövs för att få sjötransportförmågan att fungera under höjd beredskap. Under höjd beredskap finns det vissa specifika regler och lagar som träder in som Sverige inte har övat sedan andra världskriget, säger Christine Odhnoff, avdelningen för försörjningsberedskap på MSB.

Brister som upptäcktes handlade bland annat om svårigheter med kommunika-

tion och information aktörerna emellan.

MSB har ansvaret för att samla ihop erfarenheterna och tillsammans med parterna komma med åtgärdslistor.

– Det handlar framför allt om åtgärder till myndigheter, så får de interagera med företagen.

Om det blir fler liknande övningar och i så fall när vet ingen i dag.

– Men det finns en vilja att öva mer både från den privata och offentliga sidan.

JONAS KLINT

Svenska plan i hetluften

■ Gjorde viktiga släckningsinsatser i Bulgarien och Portugal

Efter en veckas arbete i det branddrabbade Bulgarien fick Markus Green bara stanna hemma i Sverige två veckor. Sedan var det dags att åka ut igen. Den här gången till Portugal.

– Det uppstår nya bränder dagligen. Vissa dagar uppstår det 100 nya bränder på olika platser.

■ När stora bränder rasar någonstans i Europa och det behövs extra släckningsresurser från andra länder står Sverige, och närmare bestämt MSB, beredda att skicka skopande flygplan som släcker bränder från luften.

Markus Green, till vardags förbundsdirektör och räddningschef på Räddningstjänsten Fyrbodol, är en av teamledarna i de här insatserna, som görs inom ramen för EU:s civilskyddsmekanism och som till största delen finansieras med EU-medel.

Han var under sommaren på ett sådant uppdrag i Bulgarien, då landets inhemska styrkor behövde hjälp utifrån. Kort därefter började de häftiga skogsbränderna i Portugal och då var det bara att åka ut igen.

– Just nu är jag i Castelo Branco, en stad två timmar norr om Lissabon, där vi är med två av våra Fire Boss-plan, sa Markus green när Tjugofyra7 nådde honom under insatsen i slutet av augusti.

Två plan kräver ett team av åtta piloter och mekaniker.

Markus Green berättar att bränderna rasade med hög intensitet, och nya bränder uppstod hela tiden i de extremt torra markerna.

– Det är enormt stora områden. Västmanlandbranden tror jag var på strax över 14 000 hektar totalt. De sista två veckorna

Markus Green var en av teamledarna under MSB:s insats med de skopande planen under skogsbränderna i Europa i somras. "Vi har utvecklat vår förmåga att vara uthålliga på internationella insatser," säger han. Bilden togs under insatsen i i Portugal.

FOTO: MSB

är det en bra bit över 200 000 hektar som har brunnit här, med den största branden på strax under 80 000 hektar.

Markus Green är imponerad över portugisernas kunskap och beredskap när det gäller just att bekämpa skogsbränder.

– Här i Portugal har de en oerhörd erfarenhet och kompetens i att använda flygande resurser. Under den här tiden i Portugal har det ibland varit uppemot 20 flygande resurser på en och samma brand.

Samarbetet mellan de inhemska styrkorna och de utländska flygplansteamerna fungerade bra.

– Ju tajtare samarbetet mellan våra skopande flygplan, helikoptrar och personalen på marken är, desto effektivare kan de släcka bränderna. Den ena klarar sig inte utan den andra.

Ett tecken på effektiviteten var att 90-95 procent av de nya bränderna som uppstod var under kontroll inom 90 minuter.

– Det är få som sprider sig och blir större trots att det är extrem torka och även ibland lite blåsiga förhållanden som gör att bränderna sprider sig snabbare.

ta kommer även de piloter som Saab har bemannat de skopande flygplanen med, tillsammans med tekniker och samordnare.

■ På grund av insatsernas omfattning har MSB under sommaren även snabbutbildat ytterligare personal för att stärka upp i händelse av ytterligare behov av RescEU-insatser.

jobbade integrerat med lokala experter.

– Vi får med oss fantastiska, ovärderliga erfarenheter härifrån.

■ **Vilka är de viktigaste?**

– Allt ifrån hur man jobbar med resurser, taktiska beslut, hur bränder sprider sig. Det är stort och smått.

Att se hur de svenska teamen blir mottagna i Portugal är intressant och lärorikt, menar Markus Green. Nästa gång är det kanske Sverige som behöver ta emot hjälp utifrån.

– Vi behöver tänka till i Sverige. Jag var här nere i ett kunskapsutbytesprogram 2015 och jag kan se att Portugal har utvecklat sin beredskap oerhört mycket de sista tio åren. Vi behöver lära oss i Sverige av de här insatserna och av andra länder.

Klimatförändringarna ställer nya krav på räddningstjänsterna, menar han.

– Vi behöver bygga en räddningstjänst som kan möta de här riskerna. Det kräver mycket samarbete mellan räddningstjänstpersonal över hela landets yta.

■ **Hur upplever du själv de här internationella insatserna?**

– Det är oerhört givande att vi kan åka ut i Europa och hjälpa andra länder, och att vi är efterfrågade. Går vi fem år tillbaka hade inte Sverige den här förmågan att åka utomlands med sådana här resurser. Nu har vi varit på 30 insatsdagar i följd runt om i Europas ytterkanter. Först två veckor längst upp i norra Sverige, sedan ner till Bulgarien och sen flög vi över till Portugal och släcker bränder där. Det är fantastiskt att ha den förmågan och klara av den logistiken. Det ska vi vara stolta över i Sverige. Det är inte alla länder som löser det.

JONAS KLINT

FAKTA

Rekordlång insats med skopande flygplan i Europa

■ MSB har under den gångna sommaren genom EU:s civilskyddsmekanism RescEU medverkat i den för Sverige hittills längsta insatsen med skopande flygplan någonsin. Den 27 juli påbörjade insatsteamet arbetet tillsammans med lokal räddningstjänst i Bulgarien och efter avslutet flögs planen vidare till Portugal för ytterligare insatser

med skogsbränder där.

■ Fyra skopande flygplan tillsammans med 16 anställda arbetade i två länder under totalt 29 dagar.

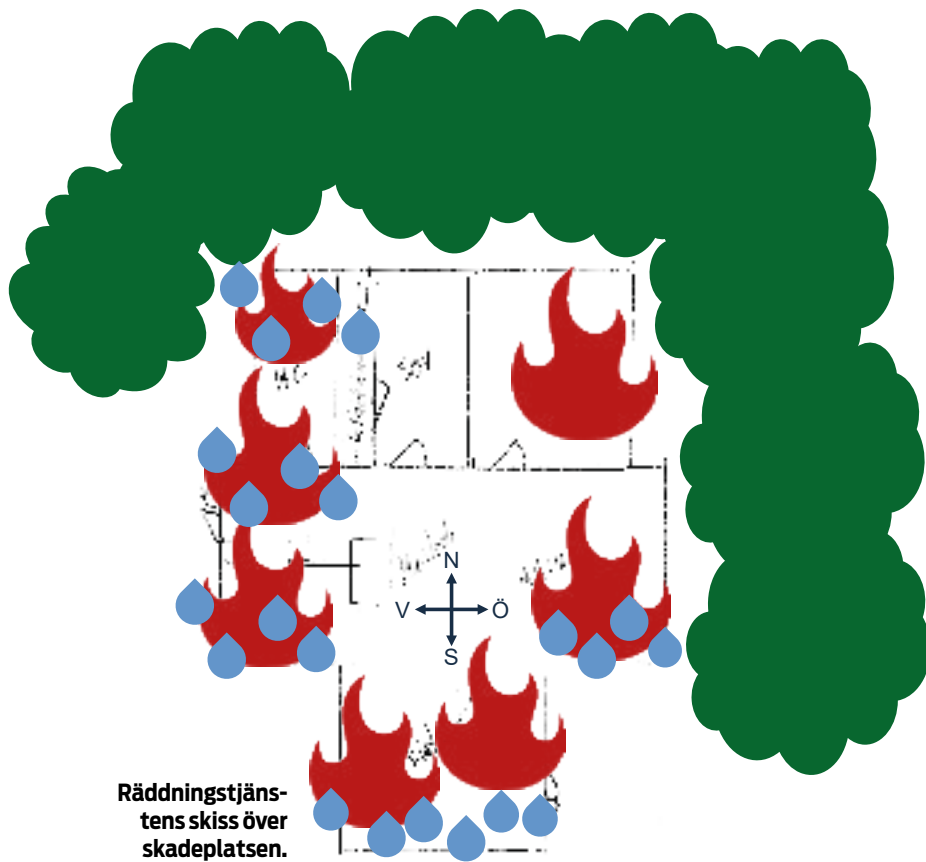
■ Insatserna inkluderar förutom fyra skopande flygplan även 16 anställda som har roterats i den intensiva uppgiften att stödja släckningsarbetet som lokal räddningstjänst bedrivit. Till det-

MSB-chefen: "Jag är otroligt stolt"

■ – Det här är den längsta och på många sätt mest betydelsefulla insatsen vi genomfört sedan de stora skogsbränderna 2018. Då fick Sverige avgörande hjälp från Portugal – nu har vi haft möjlighet att återgälda den solidariteten, säger Nils Vaernholt, chef för Nationella insatser och civilskydd vid MSB.

– Jag är otroligt stolt över våra medarbetare och samarbetet med EU:s civilskyddsmekanism, Saab och våra internationella partners. Tillsammans har vi visat hur viktigt det är med gemensam beredskap och förmåga att agera snabbt över nationsgränserna.

Kritisk information nådde

I somras inträffade en tragisk brand på Öland där en person omkom trots att räddningstjänsten var på plats innan personen bedöms ha avlidit.

Räddningstjänsten Sydost har gjort en utredning med fokus på hur räddningsinsatsen genomfördes samt vilka räddningstaktiska problem och lärdomar som finns vid händelsen.

Utredaren konstaterar att räddningspersonal ställs inför svårigheter som kort eller ingen förberedelse, behov av mycket snabb insats och att organisationen ofta är unik för varje insats. Samverkan med andra behövs också.

Bland annat dessa faktorer medför att den helt felfria räddningsinsatsen troligtvis aldrig kommer att genomföras, men genom erfarenheter kan räddningstjänsten säkerställa möjlighet till ständiga förbättringar.

Vid den aktuella händelsen startade en brand i en enplansvilla vid tvåtiden på natten. Orsaken har inte kunnat fastställas då hela byggnaden brann ned.

När branden startade befann sig en person med nedsatt rörelseförmåga i byggnaden och hen larmade själv 112 samt berättade att hen inte kunde utrymma självständigt. I samtalet försökte operatören fastställa var personen fanns i byggnaden och meddelade de uppgifterna till larmade styrkor.

Räddningstjänsten larmades till platsen och vid framkomst konstaterades att det var fullt utvecklad brand. Flera fönster slogs sönder och man försökte få kontakt med den drabbade men fick inget svar.

Räddningspersonalen försökte i olika omgångar ta sig runt byggnaden men det var mycket svårt på grund av tät vegetation. Det var också mycket

"Dammexplosion" och omfattande

Torvbränder i kombination med kraftig vind har ofta lett till snabb och omfattande spridning, ibland upplevd som en dammexplosion. Så var även fallet vid branden i Kråkeryd.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN

Det som först såg ut som en mindre brand i en torvtäkt utanför Hyltebruk, växte snabbt till en omfattande insats som pågick i drygt en vecka.

Branden berörde flera kommuner och län, och krävde resurser från åtta räddningsledningssystem, nationella resurser från MSB, flygstöd från Kustbevakningen samt ytterligare stöd från en rad aktörer.

Flera av de senaste årens större skogs- och markbränder i södra Sverige har inträffat tidigt på säsongen, exempelvis i Hästveda 2019 och Markaryd 2023. Torvbränder i kombination med kraftig vind har ofta lett till snabb och omfattande spridning, ibland upplevd som en dammexplosion. Så var även fallet vid branden i Kråkeryd.

Fredagen den 16 maj inkom larm om brand i en torvtäkt, fem kilometer nordväst om Hyltebruk i Halland. Det som först såg ut som en mindre brand växte snabbt till en omfattande insats som pågick i nio dagar.

inte fram vid dödsbrand

varmt och det brann i takfoten. Räddningspersonalen hade svårigheter att lägga ut slang då det var mycket bråte och växtlighet på tomten.

Livräddningsinsatsen som förbereddes fick avbrytas ganska omgående då man fick problem med att få i gång pumpen på släckbilen och räddningsledaren fick hjälpa till med det i stället för att orientera sig runt byggnaden.

När högre befäl anlände och tog över räddningsledarskapet, överlämnades ingen tydlig order om att det var livräddning som gällde. Däremot framkom att det var svårt att ta sig runt byggnaden.

Vid denna tidpunkt hade SOS-operatören fortfarande kontakt med den drabbade och meddelade detta till befäl på platsen, som dock hade svårt att ta in det eftersom deras bedömning var att ingen kunde vara vid liv inne i byggnaden med en så kraftig brand.

Information om att den drabbade troligen fortfarande var vid liv lämnades inte vidare till övrig personal på brandplatsen.

Cirka 36 minuter efter att den drabbade ringde till 112 fick SOS-operatören inte längre någon kontakt med personen.

Ytterligare cirka 25 minuter senare togs beslut i samråd med Polisen om att ändra inriktning och fokusera på att förhindra brandspridning till omgivande terräng och låta byggnaden brinna ned.

I analysen påpekar utredaren att det är många faktorer som medverkar till att den drabbade omkom trots en tidig varning och larmning.

Dels det faktum att personen inte kunde förflytta sig själv, dels oklarhet kring i vilket rum som hen befann sig, trots att informationen från SOS-operatören var ”på baksidan av huset i rummet med öppet fönster”.

Det rådde inte samstämmighet kring vilken sida av huset som var baksida.

Den täta vegetationen försvårade också lokaliseringen och de sönderslagna rutorna påverkade troligen brandförloppet negativt. Orienteringen och livräddningsinsatsen blev avbruten på grund av problem med vattenförsörjningen. När vattenförsörjningen var i gång hade branden ökat i omfattning vilket omöjliggjorde invändig insats.

Befälen hade svårt att ta till sig att det kunde finnas en person i liv i byggnaden när det brann så mycket, trots att de fick information om det från SOS-operatören. Beslutet att låta byggnaden brinna ned trots att det fanns en kropp som behövde undersökas för att kunna konstatera dödsorsak skapade problem i den efterföljande utredningen.

ANNA ANDERSSON CARLIN

9

Åtgärdsförslag

Utredaren lämnar ett flertal förslag på organisatoriska åtgärdsförslag med syfte att öka och förbättra förmågan, bl a dessa:

1

Träning och övning för befälen i den taktiska Sjustegsmodellen bör utökas.

2

Utbildning/övning för befäl gällande bedömning och beslutsfattande.

3

All personal ska vara övade och tränade i omedelbara åtgärder.

4

Övergripande ledning säkerställer att insatsuppföljning genomförs.

5

Vidareutbildning och övning i brandförlopp, teori och filmer om tolkning av brandförlopp.

6

Personalen ska ha kännedom om nödkörning av pump på släckbil.

7

Viktigt att befälen vidarebefordrar kritisk information till brandmännen.

8

Följ de rutiner som finns gällande samtalsstöd vid svåra olyckor.

9

Besluta stående AMI (avsikt med insats) gällande bränder där personer befaras finnas kvar i byggnaden eller där brottsmisstanke finns, innehållande att aktiv men säker släckning ska göras i syfte att underlätta polisens utredningsarbete samt informera/utbilda samtlig personal om detta.

samverkan vid torv- och skogsbrand

Intensiteten ökade de första tre dagarna, planade ut under de följande tre och minskade från dags sju.

Branden omfattade cirka 140 hektar i Hylte och Gislaveds kommuner och krävde resurser från åtta räddningsledningssystem, nationella resurser från MSB (helikoptrar och nationell depå), flygstöd från Kustbevakningen samt stöd från länsstyrelser, Trafikverket, Polisen, Försvarsmakten och frivilliga med flera.

Branden tros ha startat i en maskin och spred sig snabbt inom tälten och vidare ut i skogen. Eftersom platsen låg på gränsen mellan Hallands och Jönköpings län enades de två aktuella vakthavande räddningscheferna om att ledningssystem Halland skulle leda insatsen, medan resurser delades med Räddningstjänstsamver-

Branden krävde bland annat resurser från åtta räddningsledningssystem.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN

kan Småland-Blekinge. Ska-deplatsen förstärktes med extra styrkor, helikoptrar, skogsbranddepå och stab.

Branden spred sig tidigt över

en järnväg, vilket ledde till beslut om trafikstopp. Röken försvårade arbetet och orsakade ett stort antal samtal till 112, även från kusten vid Frösakull,

nästan sju mil bort. Detta bidrog till att ett viktigt meddelande till allmänheten (VMA) utfärdades.

På fjärde dagen tillfördes resurser från Västra Götaland och Räddningstjänsten Skåne Nordväst, vilket gav totalt åtta ledningssystem i samverkan. Ledningscentralen i Göteborg stöttade som nav för koordinering av resurser från Västra Götaland, och dialog fördes även med vakthavande räddningschef i Skåne för att säkra uthållighet.

Ledningsplatsen byggdes upp med avlösning, mat, dryck, toaletter, bränsledepå, transporter och övernattning för personal inrättades på LV6 i Halmstad. Här bidrog Försvarsmakten och frivilligorganisationer på ett värdefullt sätt.

Från dag sju kunde insatsen trappas ned. Ledningssystem

Halland och Räddningstjänst-samverkan Småland-Blekinge tog över resursförsörjningen och brandhundar användes för att lokalisera glödbränder. Räddningsinsatsen avslutades formellt dag nio, lördagen den 24 maj.

Efterbevakningen sköttes av verksamheten som driver torvtälten, medan återställning av material hanterades i Hylte kommun med stöd från ledningssystem Halland. Insatsen följs nu upp genom enkäter och en olycksutredning med fokus på ledning och samverkan.

Olycksutredningen genomförs av Räddningstjänsten Storgöteborg och väntas klar i början av 2026.

MATTIAS SJÖSTRÖM

Räddningstjänsten på väg mot haveri – gränsen nådd

RÄDDNINGSTJÄNST

Brandmannyrket står inför en akut kris. Ett yrke som tidigare präglats av yrkesstolthet, engagemang och status håller snabbt på att förvandlas till ett genombångsyrke. Låga löner, bristande arbetsvillkor, förhöjd sjukdomsrisk och en nedåtgående status gör det allt svårare att behålla och nyrekrytera personal. Konsekvenserna riskerar att bli ödesdigra – inte bara för brandmännen själva, utan för hela samhällets säkerhet och det civila försvaret.

Det råder redan i dag personalbrist på många räddningstjänster runt om i landet. Detta har länge varit ett välkänt problem för deltidbrandmännen, men nu drabbar det även heltidsanställda. Följden blir att det är nästintill omöjligt att få ut semester eller annan ledighet. Vakanserna växer och nyrekryteringen räcker inte till. Den hårda verkligheten är att färre söker sig till yrket, och ännu färre blir kvar.

En särskilt allvarlig orsak till situationen är den nuva-

rande tolkningen av arbetstidsdirektivet. Det är en regel som från början var tänkt att skydda arbetstagare, men som nu har blivit ett hinder. Det är till exempel tillåtet att arbeta 24 timmar under juni, juli, augusti och övrig tid för utbildning och inkallning om arbetsgivaren kallar in, men inte om brandmannen själv vill byta pass för att kunna kombinera jobb med familjeliv. Förklara gärna den logiken för medborgaren som förväntar sig en fungerande och tillgänglig räddningstjänst.

Tidigare kunde brandmän acceptera svaga villkor och låg lön eftersom arbetstidsmodellen gav viss flexibilitet och återhämtning. Men med dagens tillämpning av direktivet har även detta rasat. Det slås rekord i övertid, och personal tvingas jobba under semesterperioder med minimal vila. Gränsen är nådd – vi står inför ett systemhaveri.

Samtidigt har yrkets status fått sig flera törnar. Tjänstepensionslösningen som en gång fanns har försvunnit. Lönutvecklingen är svag. Forskning visar dessutom att brand-

män löper förhöjd risk att drabbas av allvarliga sjukdomar, inte minst cancer. Det används också uttryck som ”sommarmvikarier” eller ”sommarejobb” för nya brandmän som ska nyanställas. Det signalerar låg status – om vi kallar brandmannayrket för ett sommarjobb, hur ska vi då locka unga till ett livsviktigt yrke som kräver mod, kunskap och uthållighet? Vi är inte sommarjobbare i glasskiosken, vi är brandaspiranter under utbildning, på väg in i ett samhällsbärande uppdrag. Jag bjuder på det tipset.

En gång i tiden kunde en enda tjänst locka över 300 sökande. I dag får vi vara glada om det kommer åtta – och om alla ens klarar antagningsproven. Räddningstjänsterna annonserar frenetiskt, men får inte napp. Allt fler som väljer att ta anställning ser jobbet som ett tillfälligt steg på vägen mot något annat. Och det är inte svårt att förstå varför.

Regeringen har slagit fast att det civila försvaret ska byggas upp och stärkas. Men det räcker inte, det måste till tydliga riktlinjer och en tidslinje för

det som ligger på kommunernas ansvar. Kommunernas arbete måste också följas upp av Myndigheten för civilt försvar. Det går inte att lita på kommunernas kompetens eller kapacitet, för den kanske inte finns.

Vi som dagligen arbetar med dessa frågor ser att på landets brandstationer sker raka motsatsen – skyddet monteras ner, bit för bit. Den kompetens och erfarenhet som tagit årtal att bygga upp är på väg att försvinna. Den kollektiva styrka och snabbhet som räddningstjänsten är beroende av riskerar att vittra bort.

Det behövs omedelbara åtgärder. Vi uppmanar regeringen att genast tillsätta en haverikommission med uppdraget att se över nuvarande tillämpning av arbetstidsdirektivet, vi vill se förslag på konkreta förändringar som möjliggör en fungerande vardag för landets brandmän. Samtidigt måste frågan om yrkets status, villkor och framtid tas på största allvar, inte minst i frågan om lönerna.

Patienten blöder. Utan snabba åtgärder riskerar Sverige att stå utan den välträ-

nade, erfarna och livräddande räddningstjänst som utgör grunden för vårt civila försvar.

Vi behöver inte lyfta blicken långt för att se det värsta av scenarier, ett anfallskrig där Ukraina attackeras av Ryssland. Bland annat så har över 3 600 attacker registrerats mot skolor och över 2 000 mot sjukhus. Ukrainas räddningstjänst, som rycker ut efter attacker, blir attackerade när de når insatsplatsen. En manöver som kallas double-tap och har syftet att både direkt och långsiktigt förstöra möjligheten till att rädda de som skadas.

Krisen för Sveriges räddningstjänst är i nuläget ett reellt hot mot samhällets förmåga att skydda medborgarna – både i vardagen, i kris men också ytterst i krig.

ANDERS CEDERBERG
förbundsordförande
Brandmännens Riksförbund

Dags att införa nationellt system för flaggning av farliga adresser

BLÅLJUSVERKSAMHET

Varför?
En ambulanssjuksköterska har mist livet. Bakom uniformen fanns kanske en fru. En mamma. Någon som älskade sitt jobb, sitt arbetslag. Någon som ville rädda liv. Nu har hon förlorat sitt.

Och här står vi, kvar med samma frågor som vi ställt i årtal.

Hur kunde det ske? Hur många gånger ska vi behöva säga samma sak innan någon lyssnar? Varför används inte

flaggning av farliga personer och adresser, ett verktyg vi inom blåljusverksamheterna har efterlyst gång på gång?

”I dag en ambulanssjuksköterska, i morgon en brandman på vår station?” skrev en deltidbrandman i en Facebookgrupp. Orden säger mycket. Oron är påtaglig, särskilt nu när tragedin är verklighet.

Det här är inget storstadsfenomen. Det är ett nationellt problem. På små orter är det ofta deltidbrandmän som rycker ut först på IVPAlarm. En fip (första insatsperson),

ofta ensam, utan polis i närheten. Även jag har stått där, på gårdsplaner, i trapphus, i mörker och känt den kalla oron krypa längs ryggraden.

Vid ett tillfälle stod vi mitt i en brottsplats. Blod på väggarna, runt omkring oss. Ett mord. Och vi var där, mitt i det. Utan information. Utan skydd. Är gärningsmannen kvar? Kommer han tillbaka?

Vi skickas in blint. Det finns inget fungerande system för flaggning. I årtal har potentiella våldsverkarens integritet vägt tyngre än

säkerheten för oss som responderar på larm. Det måste ändras.

Integritet och skydd av personuppgifter självklart. Men till vilket pris? Vi inom blåljus har redan tystnadsplikt. Vi vill också ha integritet och trygghet i samhället. Men inte på bekostnad av våra kollegors liv.

Det är dags att myndigheter inför ett nationellt system för flaggning av farliga adresser. Vi kan inte vänta längre. Nästa gång kan det vara en av mina kollegor. Nästa gång kan det vara jag.

Kanske har beslutsfattare genom denna tragiska händelse äntligen fått upp ögonen för problemet.

Men varför ska det alltid krävas en tragedi först? Varför?

MARCUS ARONSSON
brandman
Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund

"Antingen tar vi tag i frågan i våra regionala system och bygger då förmåga med en mer specialiserad utökad säsongsorganisation, eller så verkar vi för ett framtida statligt uppdrag att släcka skogsbränder", skriver Mikael Andersson, räddningsdirektör Luleå kommun.

FOTO: HÅKAN HJORT

Bör skogsbrandsbekämpningen organiseras på annat sätt?

RÄDDNINGSTJÄNST

Så när jag nu i slutet av augusti har lite tid och utrymme att reflektera över den gångna och under en period intensiva skogsbrands-säsongen, känner jag att jag måste extrapolera en trend och fundera över organisationen.

När vi kommer få allt fler, större och svårare skogsbränder att hantera, ska vi fortsätta organisera skogsbrandsbekämpning som ett kommunalt ansvar, på samma sätt som för andra vardagsolyckor?

Jorden blir sakta varmare och varmare. Klimatmodellerna innehåller förvisso stora osäkerheter, men många forskare anger att temperaturhöjningarna kommer slå hårdast i Sverige just mot norra Norrland, med medeltemperaturhöjningar på upp mot 5-8 grader mot slutet av seklet, längst i norr ännu mer. Följderna förväntas bli att extremväder kommer öka kraftigt, både ne-

derbörd såväl som längre varma perioder och mycket omfattande skogsbränder, både i antal och i omfång.

Skogsbrandssäsongen är förhållandevis kort, men sammanfaller med svensk semester som arbetsgivaren via lag är skyldig att planera för och jag ser inte framför mig att semesterlagen kommer ändras?

Vidare är kommunal räddningstjänst redan något av en multikonstnär och kanske ligger lite av charmen med yrket däri.

Men ett allt för brett uppdrag betyder också att man inte riktigt är specialiserad på något. Just nu pratar vi mer om behovet av fördjupning kopplat till krigets krav än utveckling av skogsbrandsförmåga och inget fel i det. Det är ett ytterst angeläget behov med tanke på omvärldsläget.

Svensk kommunal räddningstjänst är kanske inte, i en internationell jämförelse, kompetensmässigt experter

på skogsbrandsbekämpning (undertecknande inkluderad). I de perioder vi belastas med omfattande skogsbränder pressas beredskapshållningen och den faktiska förmågan att hantera andra olyckor är märkbart lägre.

Sveriges sätt att organisera räddningstjänst, där kommunen ansvarar för hantering av alla olyckor, förutom några specifika områden, är egentligen ganska speciell, särskilt om man tänker på att just skogsbrandsbekämpning inte är statligt.

Skogsbrandsbekämpning (wild fire, bush fire) är i många andra länder med liknande förutsättningar ett federalt, statligt uppdrag eller möjligen regionalt på delstatsnivå. Det är också huvudsakligen en säsongsorganisation, man bygger tillräcklig beredskap under just sommaren och betalar inte för beredskap när den inte används. Naturligtvis är det inte en helt skarp gräns mellan

organisationer och ansvar någonstans i världen. Det finns alltid ett gränssnitt mellan skogsbrands- och byggnadsbrandsbekämpning. Samma perspektiv kring samarbete och samordning, som vi redan har i LSO 1:6, bör rimligen även gälla vid skogsbränder.

Mycket utvecklas positivt, allt från drönare till observation och positionsbestämning till satellitdetektion av bränder, MSB:s flygande resurser och inte minst räddningsledningssystemens ökade ledningsförmåga och ökade samarbeten har stärkt hanteringen. Vi är bättre nu än för 15 år sedan. Men var det gäller personal, tillgänglig, tränad och specialiserad på skogsbrand, så har inga stora steg tagits. Håller det i längden om behoven kraftigt kommer öka?

Antingen tar vi tag i frågan i våra regionala system och bygger då förmåga med en mer specialiserad utökad säsongsorganisation, eller så verkar vi

för ett framtida statligt uppdrag att släcka skogsbränder. Vad blir bäst kostnad/nytta för Sverige?

Hur skulle en utökad säsongsorganiserad skogsbrandsberedskap kunna finansieras? Vore det kanske inte skäligt att skogsägarna, där jag själv är en liten sådan, är med och betalar för detta, antingen via krav på någon form av försäkring eller en liten särskild skogsskatt?

Var behöver vi vara om 10 respektive 20 år avseende svensk skogsbrandsberedskap?

MIKAEL ANDERSSON
brandingenjör och räddningsdirektör
Luleå kommun

Planeringsdokument för totalförsvaret klart

MSB och Försvarsmakten har på uppdrag av regeringen tillsammans tagit fram Utgångspunkter för totalförsvaret 2025–2030.

Dokumentet är ett planeringsstöd för alla aktörer som deltar i totalförsvärsförberedelserna – från kommuner, regioner och myndigheter till företag och organisationer.

■ Säkerhetsläget kräver ett robust, flexibelt och samordnat totalförsvär som kan möta flera hot samtidigt, säkerställa de viktiga samhällsfunktionerna och som stärker Natos kollektiva säkerhet. Därför krävs en samordnad och flexibel planering från både civila och militära aktörer.

Det nya planeringsstödet som tagits fram bygger på regeringens inriktning och tar hänsyn till tre centrala förändringar de senaste åren: Sverige som allierad i Nato, lärdomar från Rysslands invasion av Ukraina samt en utvecklad nationell struktur för krisberedskap och civilt försvar.

I dokumentet lyfts tre delar fram där Sverige nu behöver tänka och agera annorlunda som Natoallierad:

■ Försvaret av Natos yttre gräns i stället för enbart svenskt territorium.

■ Förmågan att kunna verka här och nu för att agera avskräckande redan i fredstid.

■ Sveriges roll och uppgift som baserings- och transiteringsområde.

Dokumentet utgår från sju dimensionerande typsituationer som beskriver tänkbara delar av en militär konflikt, och vilka konsekvenserna kan bli för samhället. Dessa sju typsituationer är:

■ Hybridahot.

■ Världsstöd.

■ Anfall mot norra Sverige.

■ Anfall mot Gotland.

■ Fjärrangrepp.

■ Förstärkning av alliansens norra flank.

■ Förstärkning av alliansen i Baltikum.

– Vi förbereder oss för det värsta tänkbara: ett väpnat angrepp mot Sverige och våra allierade. Med gemensamma utgångspunkter kan alla aktörer planera utifrån sin roll och sitt ansvar – från sjukvårdens uthållighet och en fungerande

elförsörjning till ett effektivt stöd till militären. Tillsammans gör vi Sverige starkt nog att avskräcka från angrepp, säger Mikael Frisell, generaldirektör på MSB.

Mikael Frisell och överbefälhavaren Michael Claesson skriver i förordet att det är viktigt att ha i åtanke att dokumentet beskriver just utgångspunkter.

”När du och din organisation har läst dokumentet behöver du komplettera med gemensamma och enskilda analyser utifrån ditt ansvarsområde, dina geografiska förutsättningar, din kompetens och dina förmågor. Identifiera vad du behöver göra, ta initiativ och genomför åtgärder! Vårt uppdrag är inte enkelt, men Sverige har goda förutsättningar: en välutbildad befolkning, en stark industribas, ett levande föreningsliv och ett starkt samhälle, byggt på demokratiska värderingar. Varje dag måste vi komma ihåg att fred, frihet och demokrati varken är självklart eller gratis. Det har vi förvärvat genom hårt arbete och det upprätthålls genom beslutsamhet. Vi i vårt svenska samhälle, vi som allierade i Nato och som medlemmar i EU.”

MSB nationell samordnare för försörjningsberedskap

Sedan den 22 juli i år är MSB nationell samordnare för försörjningsberedskap.

Det ger myndigheten en systemövergripande roll att inrikta, samordna och följa upp arbetet.

■ Förändringen kom i en uppdatering av MSB:s instruktion från regeringen, tillsammans med uppdraget att stödja beredskapsmyndigheter med frågor om lagerhållning och att motavgift ha kapacitet att lagervålla på uppdrag av andra myndigheter.

– Det här är viktiga och grundläggande uppdrag för att stärka Sveriges totalförsvär, och tydliggör hur avgörande försörjningsberedskap är. MSB:s övergripande ansvar kommer att säkerställa att tvärsektoriella frågor omhändertas och att inriktning och utveckling av den svenska försörjningsberedskapen hantearas likvärdigt, säger Mikael Frisell, generaldirektör på MSB.

Syftet är att stärka samhällets förmåga att försörja landets befolkning och viktiga

samhällsfunktioner både civilt och militärt med varor och tjänster vid kris, höjd beredskap eller krig. Företagen har en central roll i detta arbete.

– I samarbete med berörda aktörer kommer vi att stärka det civila försvarets förmåga att leverera nödvändiga varor och tjänster. Vi arbetar redan med att skapa strukturer för att kunna dela information och genomföra analyser, säger Johan Dozzi, chef för avdelningen för försörjningsberedskap.

SMHI

Nu söker vi en **Beredskapssamordnare** som vill bidra till ett ännu mer robust och motståndskraftigt SMHI – och därigenom ett tryggare samhälle.

Läs mer om tjänsten på smhi.se/jobb

Kom till Kiruna för ett jobb under norrskenet

Vi är räddningstjänsten som jobbar i snö och midnattssol, vid fjäll och älv. Nu ökar vi styrkan med både brandmän och insatsledare/brandingenjörer. Välkommen in i gemenskapen!

En sak är säker.
Med oss gör du skillnad.

Sök på jobb [Kiruna.se/ledigajobb](https://kiruna.se/ledigajobb)

MSB stöttar ebola-insatsen i Kongo

■ Den 4 september deklarerade hälsomyndigheterna i Demokratiska republiken Kongo ett utbrott av ebolavirusinfektion. I skrivande stund finns totalt 54 misstänkta fall, varav 16 dödsfall, och kongolesiska myndigheter samarbetar med FN och andra organisationer för att hantera situationen. Efter en förfrågan från Världshälsoorganisationen (WHO) har MSB, som en del av nätverket International Humanitarian Partnership, skickat fem personer för att etablera

tält för boendemöjligheter, en så kallad Light Base Camp. Campen består av tält som ger boendemöjligheter för upp till 36 fältningsarbetare, vilket möjliggör närvaro för humanitära aktörer i Kasai-regionen, där förhållandena är mycket svåra. – Med trygga och funktionella boendeförutsättningar kan internationella och lokala experter fokusera på det akuta arbetet i ebola-responsen, säger Henni Boudjema, projektledare humanitära insatser.

Sommaren 2026 är snart här!

Vi vill alltid vara ute i god tid – även när vi söker sommarvikarier. Ansök nu!

www.smskaraborg.se

LÖSNING TJUGOFYRA

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

UTSE-
BRUDET

RE-
KLAM

GODSE-
I SKO-
LAN

DYR-
BAR-
NET

EXTERN
PÅ
KROPP

BADAS
STUN-
DOM F

HÄLLER
RÖ-
EN PÅ
PLÅTER

MELLAN
H OCH K

Annonsera i Tjugofyra7

➡ Ska ni rekrytera personal inom området samhällsskydd och beredskap? Då är Tjugofyra7 rätt tidning att annonsera i. **Nästa nummer:** Nr 68 kommer ut 12 december. **Annonnsbeställning:** förhandsbokning senast 26 november, färdigt manuskript senast 3 december. **Kontakt:** ring eller e-posta redaktionen (se sid 2), i första hand Maria Norell. **FAKTA OM ANNONSERING** **Pris:** 20 kronor per spaltmillimeter. Priset multiplicerar du fram enligt följande: antal spalter x höjd i millimeter x 20 kronor. **Spaltbredder:** 1 spalt 42 mm; 2 spalter 88 mm; 3 spalter 135 mm; 4 spalter 181 mm; 5 spalter 227 mm. Max höjd är 292 mm.

Vi söker medarbetare till enheten för brand och räddning

Vill du vara med och stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera olyckor och kriser finns intressanta tjänster hos oss.

Läs mer och ansök på msb.se/jobb

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

En insats blir sällan bättre än dess ledning

Vi söker Ledningslärare mot insatsledning och övergripande ledning. Fokus på insatsledarkurserna men vi anpassar din tjänst med andra uppgifter utifrån kompetens och erfarenhet.

Läs mer och ansök på msb.se/jobb

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Vi söker dig som vill stärka svensk räddningstjänst genom att utbilda nya befäl

Vi söker Ledningslärare med fokus på grupp- och styrkeledarkurserna. Beroende på kompetens och erfarenhet kompletterar vi med andra uppgifter.

Läs mer och ansök på msb.se/jobb

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Följ oss på nätet www.tjugofyra7.se

Katja Berglund, enhetschef på avdelningen för räddningstjänst och skydd av befolkningen på MSB, Greta Näslund, Stockholms stads projektledare och Henrik Larsson, verksamhetschef för skydd av civilbefolkningen på MSB var med vid invigningen av det upprustade specialskyddsrummet på Kungsholmen i Stockholm. FOTO: JONAS KLINT

Här kan 1 200 personer få bombskydd

STOCKHOLM

Nu är det första upprustade specialskyddsrummet klart. Igeldammsgaraget i Stockholm har fått en teknisk uppgradering för att kunna ge skydd åt 1 200 personer. Här är man säker även vid en kärnvapenattack.

Utrymmet i berget sprängdes ut på 1940-talet, men det stod tomt och outnyttjat till 1990-talet då det gjordes om till parkeringsgarage. Det kommer att fortsätta som p-garage i fredstid, men blir det krig ska det inom 48 timmar tömmas och fungera som skyddsrum.

Det i grunden robusta skyddsrummet har nu rustats upp till modern teknisk standard så att det i en krissituation kan ge ett fysiskt skydd som klarar en kärnvapenattack. Här finns även frisk luft, vatten och toaletter.

Upprustningen har bland annat resulterat i ny reservkraft,

Toaletter finns, liksom tillgång till det kommunala vatten- och avloppssystemet.

uppgraderat styrningssystem, utbytt och moderniserad ventilation och luftreningsanläggning som ger frisk luft även om luften på utsidan skulle bli kontaminerad vid till exempel en gasattack.

Anläggningen har även tillgång till kommunalt vatten och avlopp. De gamla dörrarna var robusta och har fått vara kvar, men med nya tätningslister. Skyddsrummet har även fått ny ledbelysning som är speciellt utformad för skyddsrum. Övrig

Ventilation, luftrening och övriga installationer ska klara ytterligare 30 års drift.

materiel som måste finnas i ett fungerande skyddsrum, som olika handverktyg med mera, har inventerats, kompletterats och märkts upp i ett prydligt förråd.

Arbetet har skett i samarbete mellan Stockholms stad och MSB, som driver satsningen på att rusta upp de sammanlagt 80 specialskyddsrummen som finns i städer runt om i Sverige.

– Vi arbetar med 30 just nu och har åtgärdsplaner klara för 20 stycken. Prognosen är att vi har två till färdiga nästa år, sä-

I händelse av krig ska p-garaget på 1 100 kvadratmeter användas som skyddsrum för upp till 1 200 personer.

ger Henrik Larsson, verksamhetschef för skydd av civilbefolkningen på MSB.

MSB avsätter 100 miljoner kronor för den här satsningen.

En fördel med specialskyddsrummen, förutom deras storlek, är att lokalerna redan finns. Man behöver inte bygga nytt på platser där det bor mycket folk.

– Det gör att vi kan bygga an-

läggningar där det redan finns gammal bebyggelse ovanpå.

Specialskyddsrummen kommer att kräva personal.

– Vi tittar på om det ska pliktas in personer utifrån civilplikt, om det ska vara frivilliga eller om det i det här fallet ska ligga på Stockholms stad. Sannolikt blir det en kombination av lösningarna.

JONAS KLINT